

ATEX

Risiko kortlægning

ATEX zoner

Mike Thomsen

Risk Assessment Engineer

mt@tml-as.dk

+45 60 16 89 91

TML
SAFETY ENGINEERING

Om mig

- ▶ **Mike Thomsen**
  - ▶ **Maskinmester**
  - ▶ **TML Safety Engineering**
    - ▶ ATEX opgaver
      - ▶ Kortlægning og risikoanalyse af gas- og støvatmosfærer
      - ▶ Risikovurdering og certificering af både elektrisk og ikke-elektrisk udstyr
      - ▶ Lovpligtige inspektioner af EX udstyr
    - ▶ CE-mærkning af maskiner og anlæg
    - ▶ Behandling af Risikovirksomheder iht. Risikobekendtgørelsen (Seveso III)
    - ▶ Brandtekniske undersøgelser vedr. brandfarlige oplag af væsker og gasser m.v.
-

TML Safety Engineering

Vores mission:

- ▶ **At skabe sikre arbejdsforhold for os alle og de fremtidige generationer ved brug af viden, netværk, ansvar og rettidig omhu.**

Vi er en moderne mindre netværksvirksomhed med en kæmpe kapacitet og vidensbase.

Vores specialister og samarbejdspartnere sikrer os en fleksibilitet og vidensbase som de færreste kan matche.

Vores simple og effektive projektstyring kombineret med innovative og stærke medarbejdere sikrer den rigtige løsning til den rigtige pris og tid.

Hvem er I?

► ATEX findes mange steder:

- Kemisk industri
- Kraftværker
- Møbel- og træindustrien
- Sprøjtemaling
- Feed & Pharma
- Gasforsyning og distribution
- Rensningsanlæg
- Metalbearbejdning
- Genbrug
- Offshore
- Landbrug
- Og mange andre steder!

Emner til diskussion

- ▶ **Baggrund: ATEX – med risikobrillerne på!**
    - ▶ Hvorfor benytte ATEX?
    - ▶ Hvad er ATEX zoner?
  - ▶ **Zoneklassifikation**
    - ▶ Kilder til zoneklassifikation
    - ▶ Hovedtræk i zoneklassifikationen
-

Emner til diskussion

- ▶ **Zoneklassifikation af gasatmosfærer med 60079-10-1:2015**
  - ▶ Gennemgang af indholdet i standarden
  - ▶ Gennemgang af Annex F flowchart med guldkorn
  - ▶ Gennemgang af konkret eksempel fra standarden

- ▶ **Zoneklassifikation af støvatmosfærer med 60079-10-2:2015**
  - ▶ Gennemgang af indholdet i standarden
  - ▶ Gennemgang af eksempel

Hvorfor benytte ATEX?

"ATEX er besværligt"

"Anlægget er ikke eksploderet før – hvorfor skulle det så?"

Hvad er ATEX zoner?

Hvad er en ATEX zone egentlig?

Hvad har en ATEX zone at gøre med risiko?

EX

Hvad er ATEX zoner?

Hvad er en ATEX zone egentlig?

Hvad har en ATEX zone at gøre med risiko?

Brugerdirektivet definerer at

”Eksplodingsfarlige områder klassificeres i zoner på grundlag af hyppigheden og varigheden af forekomsten af eksplosiv atmosfære.”

ATEX-zoner er derfor en sandsynlighed for en eksplosiv atmosfære!

Hvad er ATEX zoner?

ATEX Zone	Definition jfr. Brugerdirektivet
0/20	Område, hvor der <u>uafbrudt eller i lange perioder eller ofte forekommer eksplosiv atmosfære</u> bestående af en blanding af brændbare stoffer i form af gas, dampe eller tåge med luft eller i form af en sky af brændbart støv i luft.
1/21	Område, hvor <u>det kan forventes, at der ved normal drift lejlighedsvis forekommer eksplosiv atmosfære</u> bestående af en blanding af brændbare stoffer i form af gas, dampe eller tåge med luft, eller i form af en sky af brændbart støv i luft.
2/22	Område, hvor <u>det ikke forventes, at der ved normal drift forekommer eksplosiv atmosfære</u> bestående af en blanding af brændbare stoffer i form af gas, dampe eller tåge, eller sky af brændbart støv, med luft, <u>eller hvis dette sker, da kun i korte perioder.</u>

Hvad er ATEX zoner?

Et eksempel på fortolkningen af Direktivets zoner
– en gylden tommelfingerregel:

ATEX Zone	Definition	Periode hvor eksplosionsfarlig atmosfære er til stede
0/20	Område, hvor der uafbrudt eller i lange perioder eller ofte forekommer eksplosiv atmosfære	> 1000 timer/år
1/21	Område, hvor det kan forventes, at der ved normal drift lejlighedsvis forekommer eksplosiv atmosfære	10 - 1000 timer/år
2/22	Område, hvor det ikke forventes, at der ved normal drift forekommer eksplosiv atmosfære eller hvis dette sker, da kun i korte perioder.	2 - 10 timer/år
	Ingen zone	< 2 timer/år

Zoneklassifikation

Kilder til zoneklassifikation – dvs. at finde og kortlægge sandsynligheden for en eksplosiv atmosfære:

- Erfaringer, observationer og "sund fornuft"
- Vejledninger (konservativ antagelse)
- Standarder
- Beregninger

DS Dansk standard **DS/EN 60079-10-1:2015**
3. udgave
2015-12-18

**Eksplorative atmosfærer –
Del 10-1: Klassifikation af områder –
Eksplorative gasatmosfærer**
Explosive atmospheres – Part 10-1: Classification of
areas – Explosive gas atmospheres

Beregninger - gasudslip fra flange

$$P_a \left(\frac{\gamma_c + 1}{2} \right)^{\frac{\gamma_c}{\gamma_c - 1}} = 1.696 \text{ bar} \quad \text{Kritisk tryk (60079-10-1:2015 p.43)}$$

Udslippet er subsonisk, og udslippet er subsonisk:

$$\frac{M_{Vg}}{\sqrt{\gamma_c}} = \frac{1}{\sqrt{\gamma_c - 1}} \left(\frac{2}{\gamma_c + 1} \right)^{\frac{\gamma_c}{\gamma_c - 1}} = 12,3 \frac{\text{m}}{\text{s}}$$
$$\frac{M_{Vg}}{\sqrt{\gamma_c}} = \frac{2 - \gamma_c}{\gamma_c - 1} \left[1 - \left(\frac{P_a}{P_{con}} \right)^{\frac{\gamma_c}{\gamma_c - 1}} \right] \left(\frac{P_a}{P_{con}} \right)^{\frac{1}{\gamma_c}} = 5,462 \frac{\text{m}}{\text{s}}$$

W_g er et udtryk for udslippets størrelse pr. tidsenhed.
Der er tale om et subsonisk udslip. Dette udslip omregnes til gasvolumen.

60079-10-1 Annex E p. 2
Bruges til at vurdere zonestørrelse hvis relevant.

DANSK STANDARD
Oleberg Park 1
2600 Lyngby
Tlf: +45 39 58 01 00
Fax: +45 39 58 01 01
dansk.standard@da.s
www.danskstandard.dk

STOP og tænk!

Er det nødvendigt at zoneklassificere?

Tjek:

- Gas- og støvdata
- Indledningsvis vurdering af mængder og forhold
- Kan gas/støvmængderne forhindres?

Kompetence "anbefalinger" for at zoneklassificere

Brugerdirektivet:

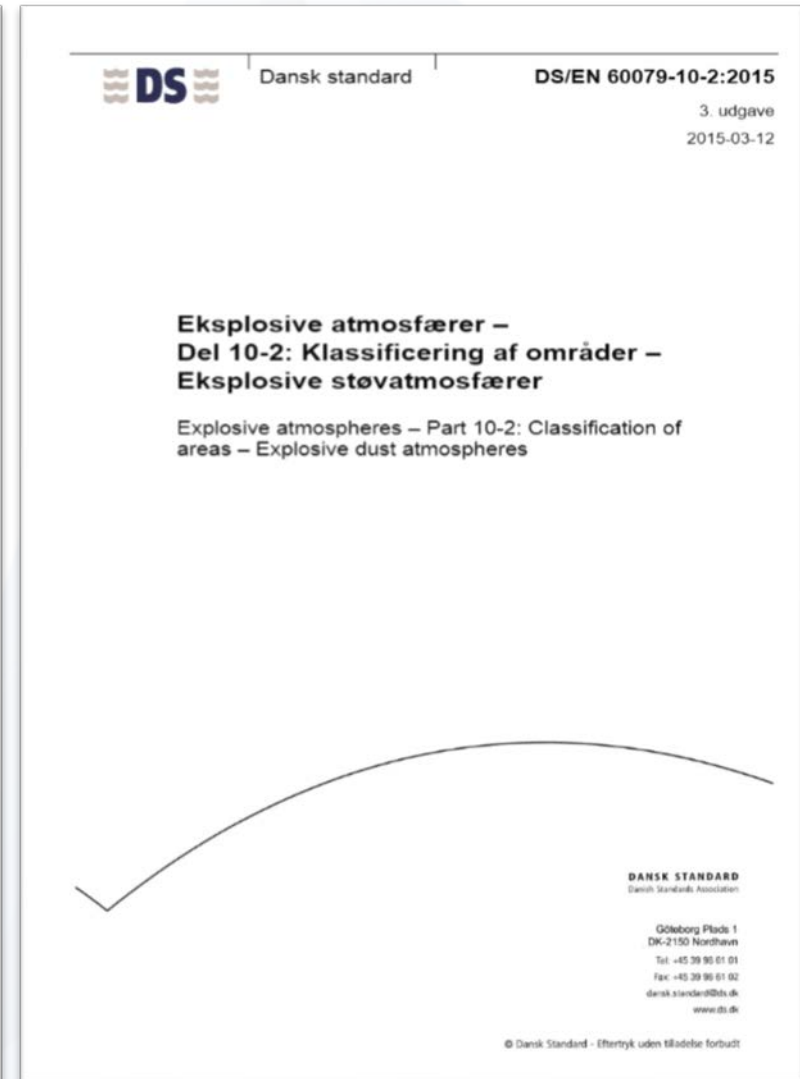
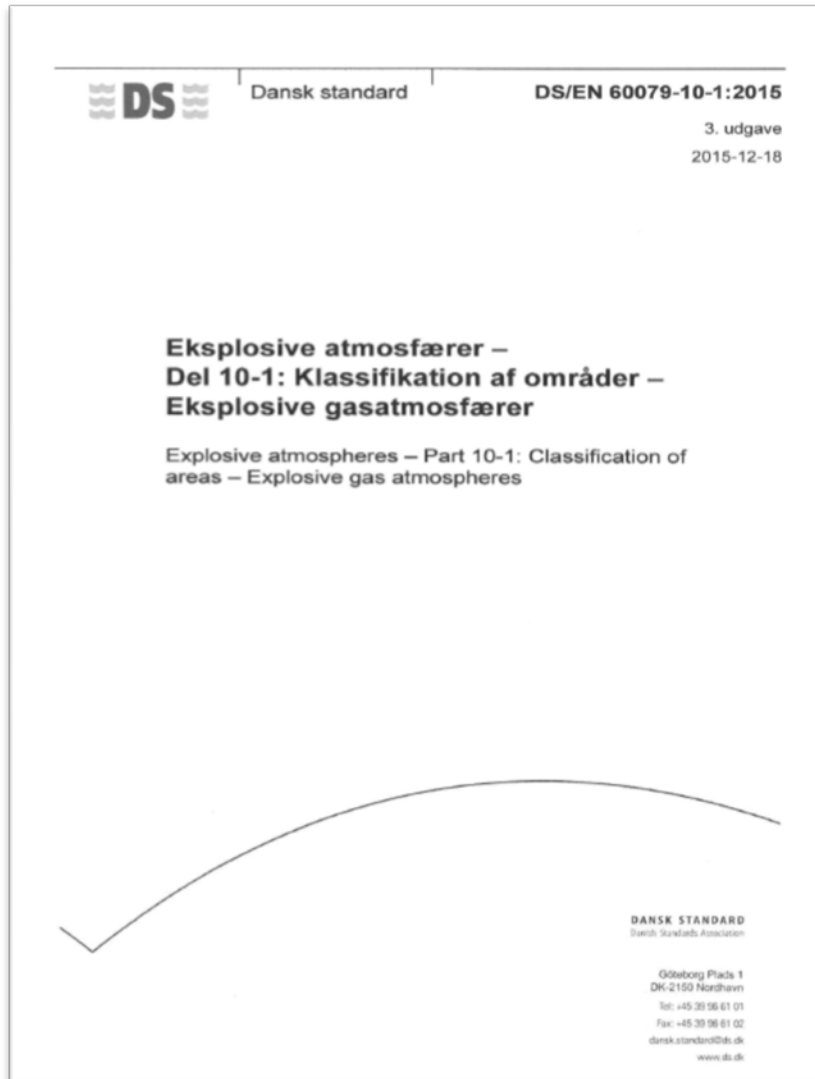
AT-vejledning C.0.9

Kortlægning skal udføres af personer med "kompetence på eksplosionssikringsområdet".

EN 60079-10-1 §4.4:

"Områdeklassifikation bør udføres af personer, som forstår relevansen og betydningen af brændbare stoffers egenskaber, principperne for gas- og dampspredning, og personer, som har kendskab til processen og materiellet. (...) Personens kompetence skal være relevant for anlæggets art og den metodik, der anvendes til at gennemføre områdeklassifikationen. Personale bør efter behov regelmæssigt gennemføre passende efteruddannelse eller oplæring."

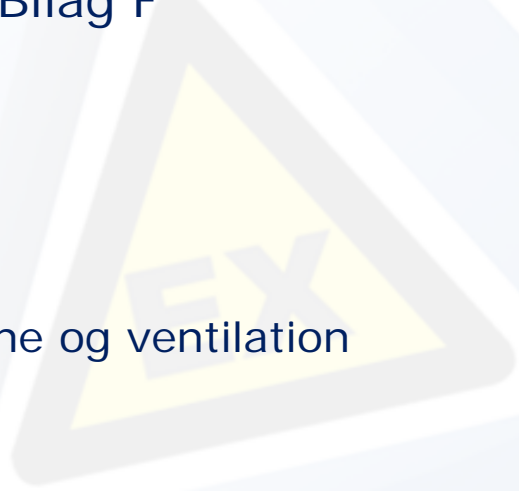
EN 60079-10 serien

EN 60079-10-1:2015

Lidt om standarden

- ▶ Metoder til zoneklassifikation
  - ▶ "Udslipkilde-metoden" → Bilag F
    - ▶ Typer af udslip
    - ▶ Udslipsformer
    - ▶ Ventilation
    - ▶ Sammenhæng imellem zone og ventilation
    - ▶ Størrelsen på zonen
-

60079-10-1: Metode

Formålet med zoneklassifikation er at finde:

- ▶ Typen af zone (zone 0/1/2)
- ▶ Udstrækning af zone

Metoder:

- ▶ "Simpel" zoneklassifikation
    - ▶ Vejledninger og eksempler benyttes med tilpasninger og konservative antagelser
  - ▶ "Grundig" zoneklassifikation
    - ▶ Faste forudsætninger, udslipsberegninger og grafer
    - ▶ Bilag F
-

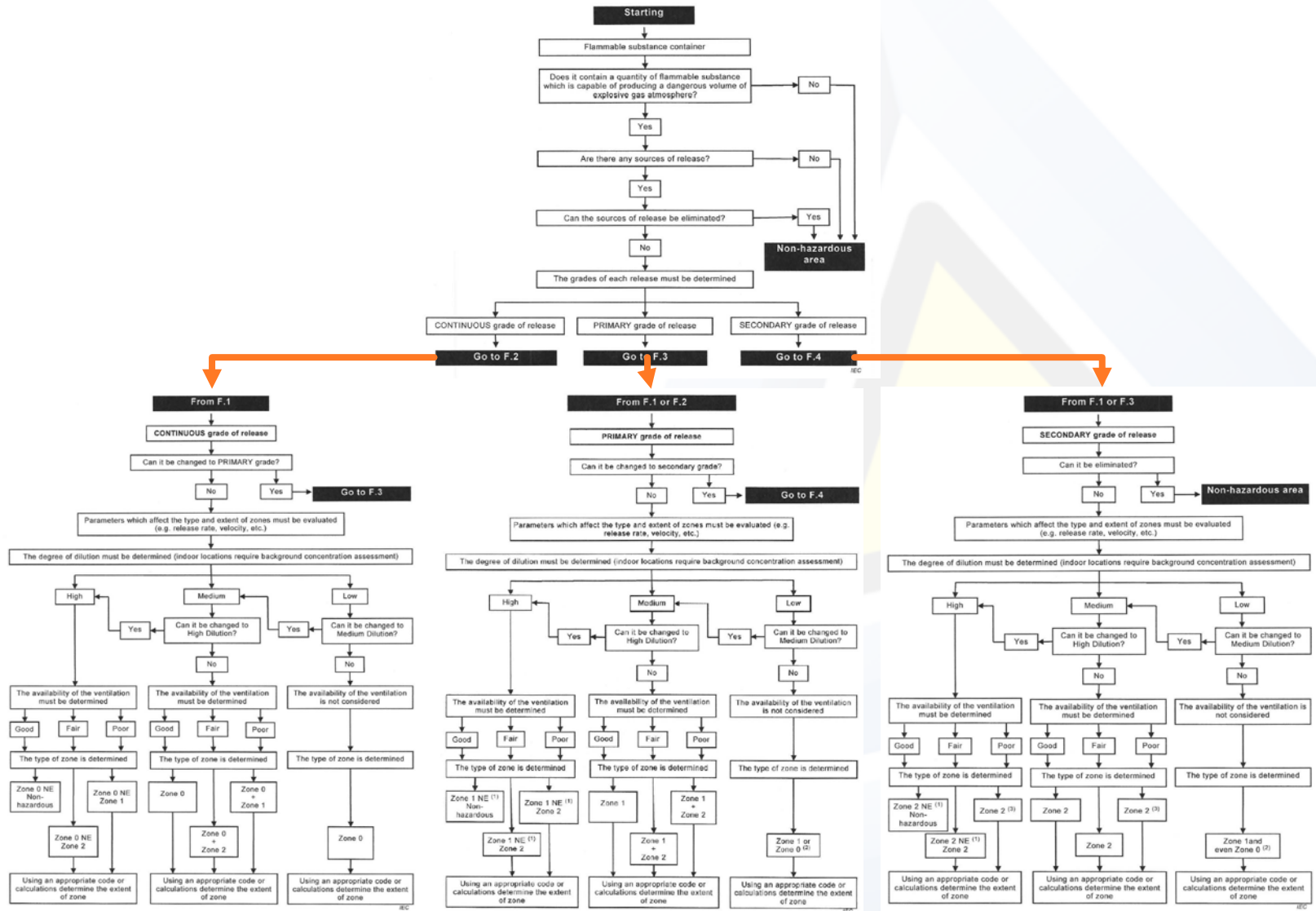
Udslipkilde-metoden

Fremgangsmåde:

- ▶ Indledende overvejelser – skal der zoneklas.?
- ▶ Identificér udslipkilde(r)
- ▶ Bestem udslipsgraden – reducer hvis muligt
- ▶ Definér procesparametre der har indflydelse på zonen type og størrelse
- ▶ Bestem ventilationsgraden
- ▶ Bestem typen af zone(r)
- ▶ Bestem zoners udstrækning ved udslips- og koncentrationsberegninger samt grafer

Ovenstående er illustreret i EN 60079-10-1 bilag F.

60079-10-1: Bilag F

Bilag F: Indledende overvejelser for zoneklassifikation

Maskine, anlæg eller beholder indeholdende brandfarligt stof

Indeholder ovenstående container mængder af brandfarlige substanser, der medfører farlige volumener af eksplosionsfarlige gas-atmosfærer?

JA

NEJ

Er der nogen udslipskilder?

NEJ

JA

Kan udslipskilderne fjernes?

JA

NEJ

Udslipsgraden skal bestemmes!

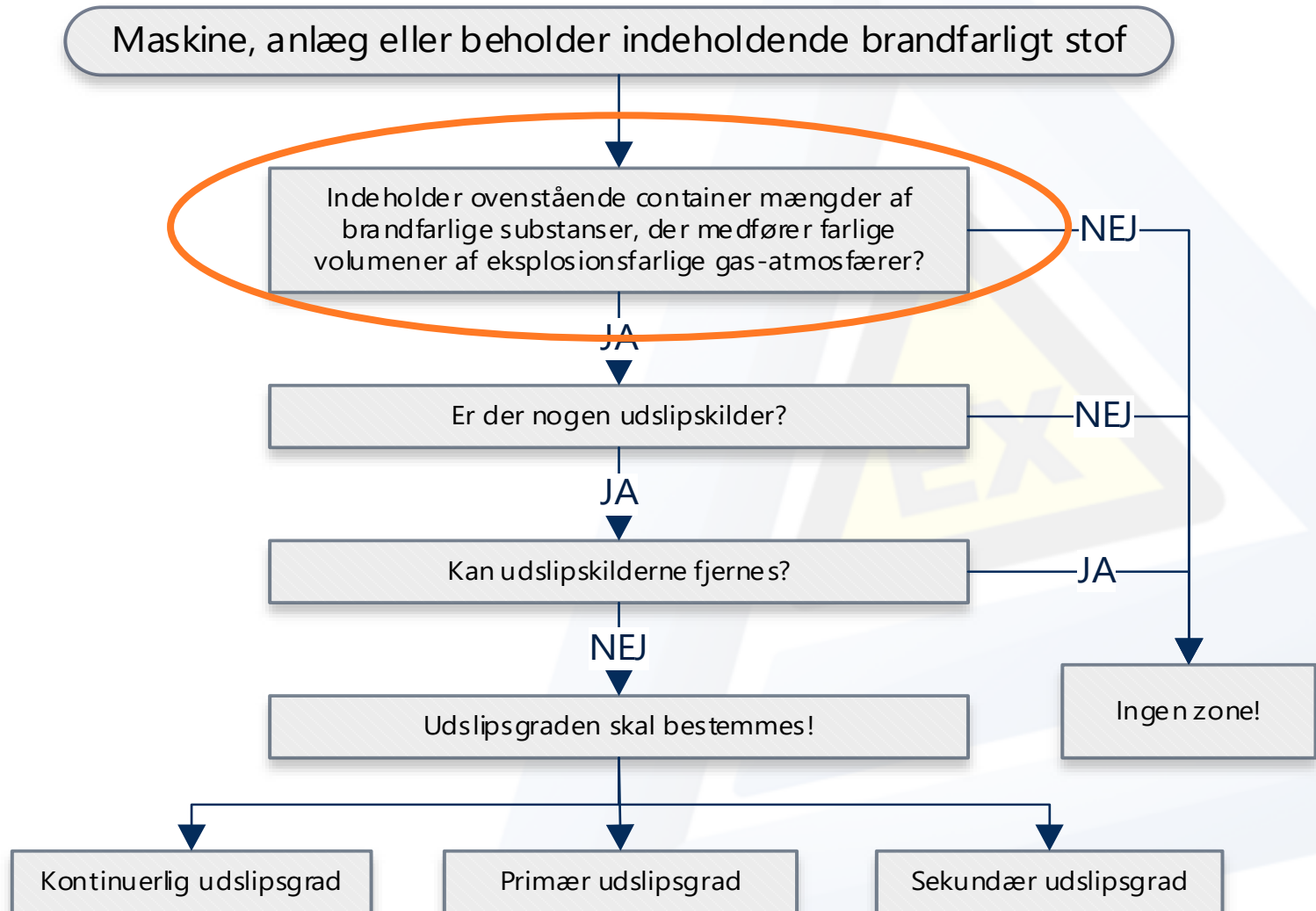
Ingen zone!

Kontinuerlig udslipsgrad

Primær udslipsgrad

Sekundær udslipsgrad

Bilag F: Indledende overvejelser for zoneklassifikation

Brandfarlige substanser?

Brandfarlige substanser:

- ▶ Væsker
  - ▶ Gasser
  - ▶ (Tåger – disse uddybes i bilag G)
-
- A large, faint, light blue hazard symbol is visible in the background. It consists of a large triangle containing a smaller yellow triangle with the letters 'EX' in black. The symbol is partially obscured by the text and other elements on the slide.

Brandfarlige væsker

Brandfarlige væsker – nødvendige data:

EX

A large, light blue, semi-transparent hazard symbol is positioned in the lower right quadrant of the slide. It consists of a yellow triangle with a black border, containing the letters 'EX' in black. This symbol is set against a background of several overlapping, light blue, semi-transparent triangles that create a layered, geometric effect.

Brandfarlige væsker

Brandfarlige væsker – nødvendige data:

- ▶ Flammepunkt
- ▶ Væsketemperatur
- ▶ Væske- og gasformdensiteter
- ▶ LEL/UEL

Farligt volumen - hvornår?

Brandfarlige væsker

Brandfarlige væsker – nødvendige data:

- ▶ Flammepunkt
- ▶ Væsketemperatur
- ▶ Væske- og gasformdensiteter
- ▶ LEL/UEL

Farligt volumen - hvornår?

Hvis flammepunktet er enten:

- ▶ Under 30°C
- ▶ Lavere end produkt- eller omgivelsestemperatur + 10°C

A large, faint, light blue hazard symbol is visible in the background. It consists of a large triangle containing a smaller yellow triangle with the letters 'EX' in black. This symbol represents an explosive atmosphere hazard.

Brandfarlige gasser

Brandfarlige gasser – nødvendige data:

EX

The image shows a large, light blue, semi-transparent hazard symbol in the background. It is a triangle with a yellow center and a black border, containing the letters 'EX' in black. This is a standard hazard symbol for highly flammable gases (H2+).

Brandfarlige gasser

Brandfarlige gasser – nødvendige data:

- ▶ Gasdensitet
- ▶ LEL/UEL

Farligt volumen - hvornår?

EX

Brandfarlige gasser

Brandfarlige gasser – nødvendige data:

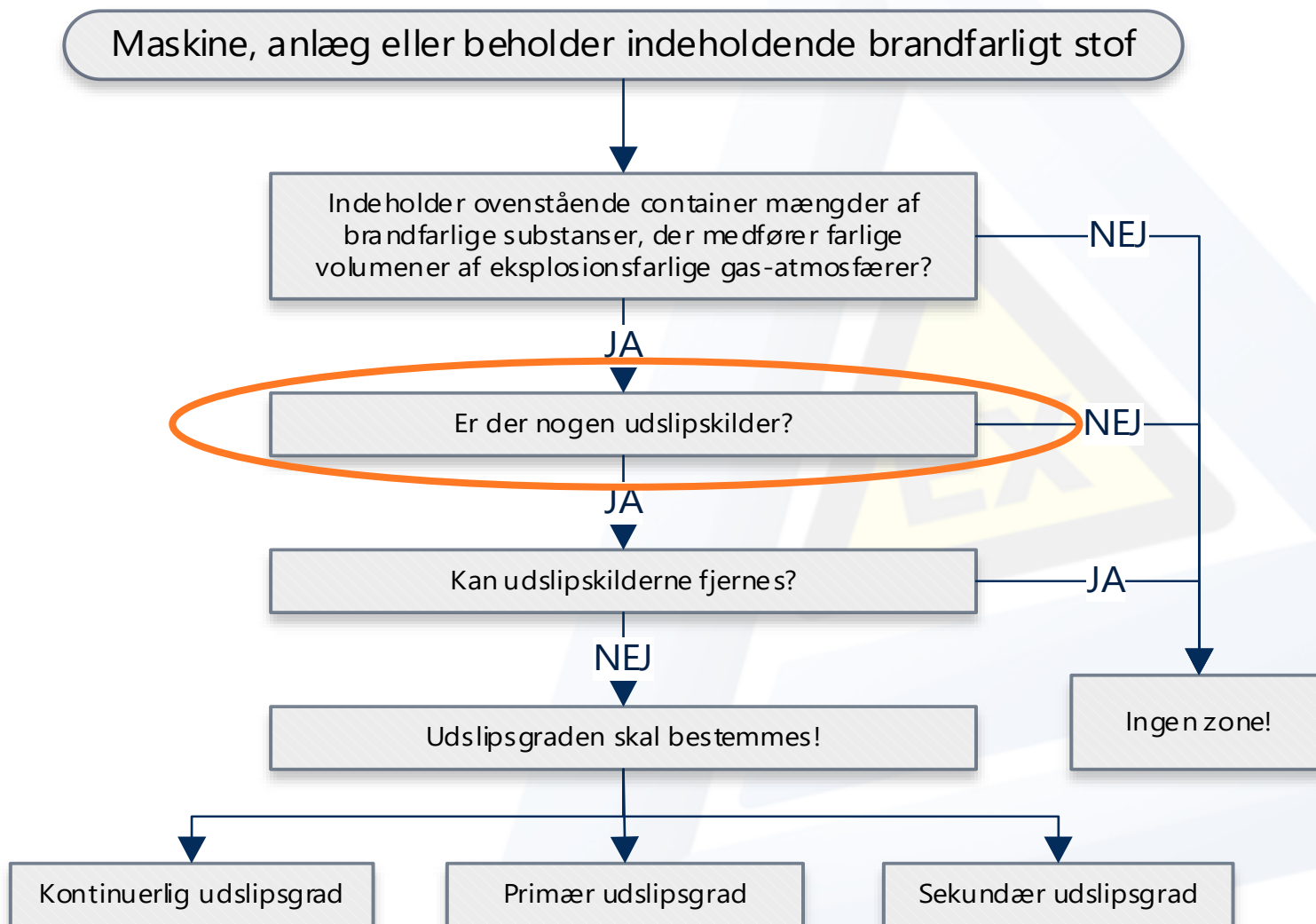
- ▶ Gasdensitet
- ▶ LEL/UEL

Farligt volumen - hvornår?

Hvis det vurderes at der kan være 10L sammenhængende eksplosiv atmosfære er der typisk tale om et "farligt volumen".

Vurderingen kan gøres kvalitativt eller kvantitativt ved udslips- og koncentrationsberegning.

60079-10-1: Bilag F

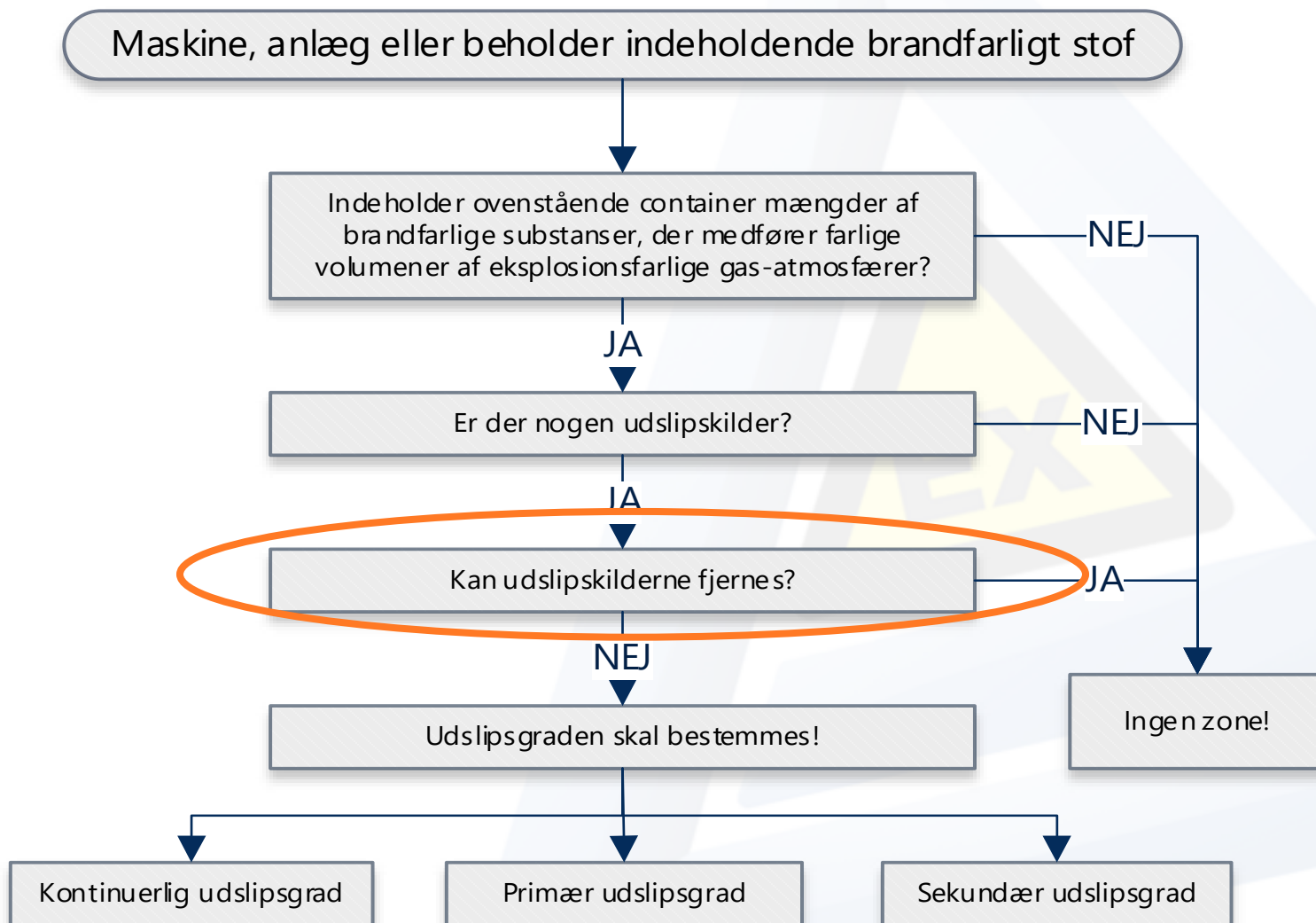

Udslipskilder

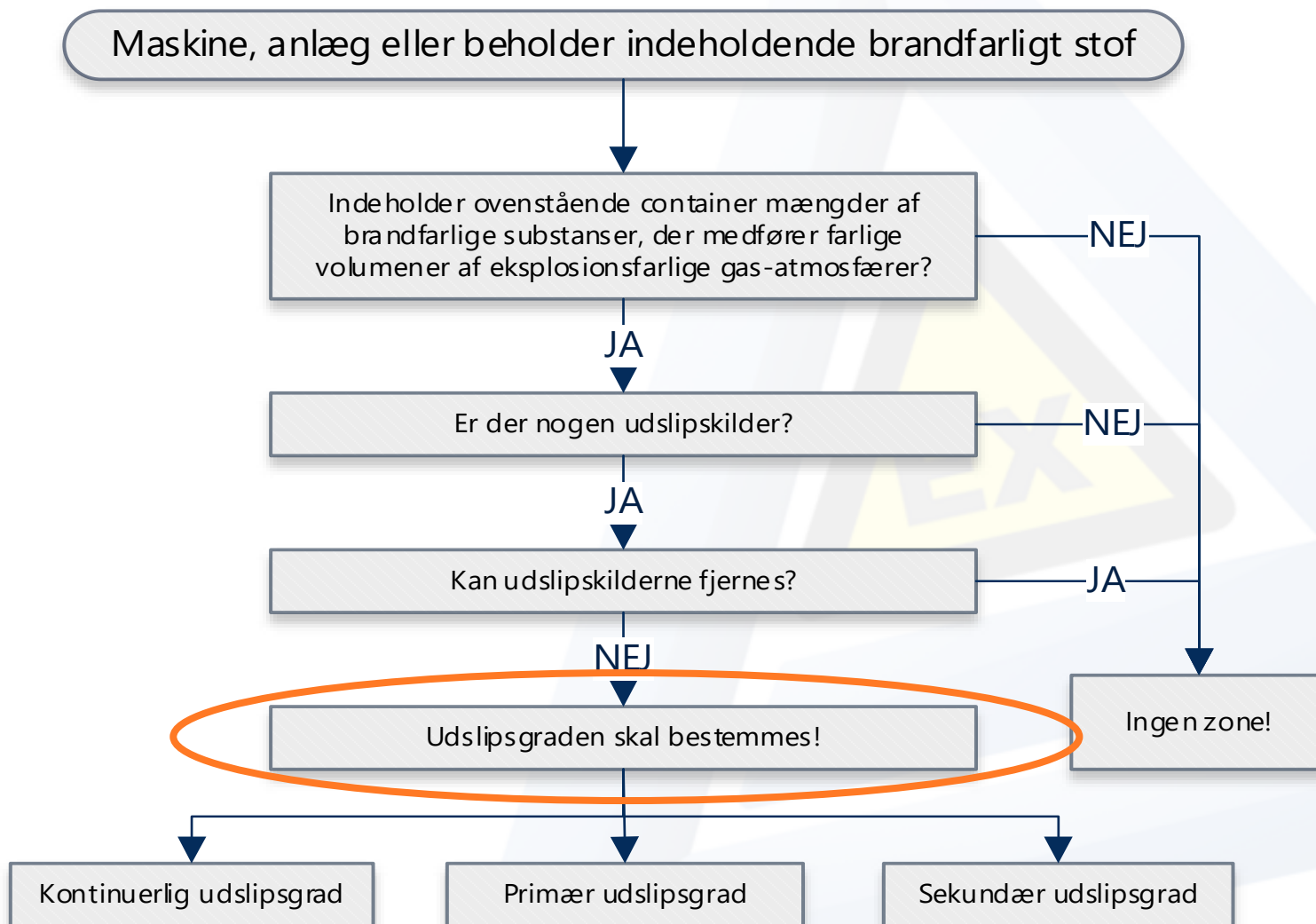
Undersøges på følgende måde:

- ▶ Gennemgang af anlæg for udslipskilder
  - ▶ Typen af udslipskilderne fastlægges – udslip kan være:
    - ▶ En jet (højt tryk)
    - ▶ Diffus (lavt tryk)
    - ▶ En tåge
  - ▶ Udslippets forventede forløb fastlægges:
    - ▶ Lettere end luft
    - ▶ Tungere end luft
    - ▶ Ansamling af spild og fordampning
    - ▶ Tidsperioder med udslip
-

60079-10-1: Bilag F

60079-10-1: Bilag F

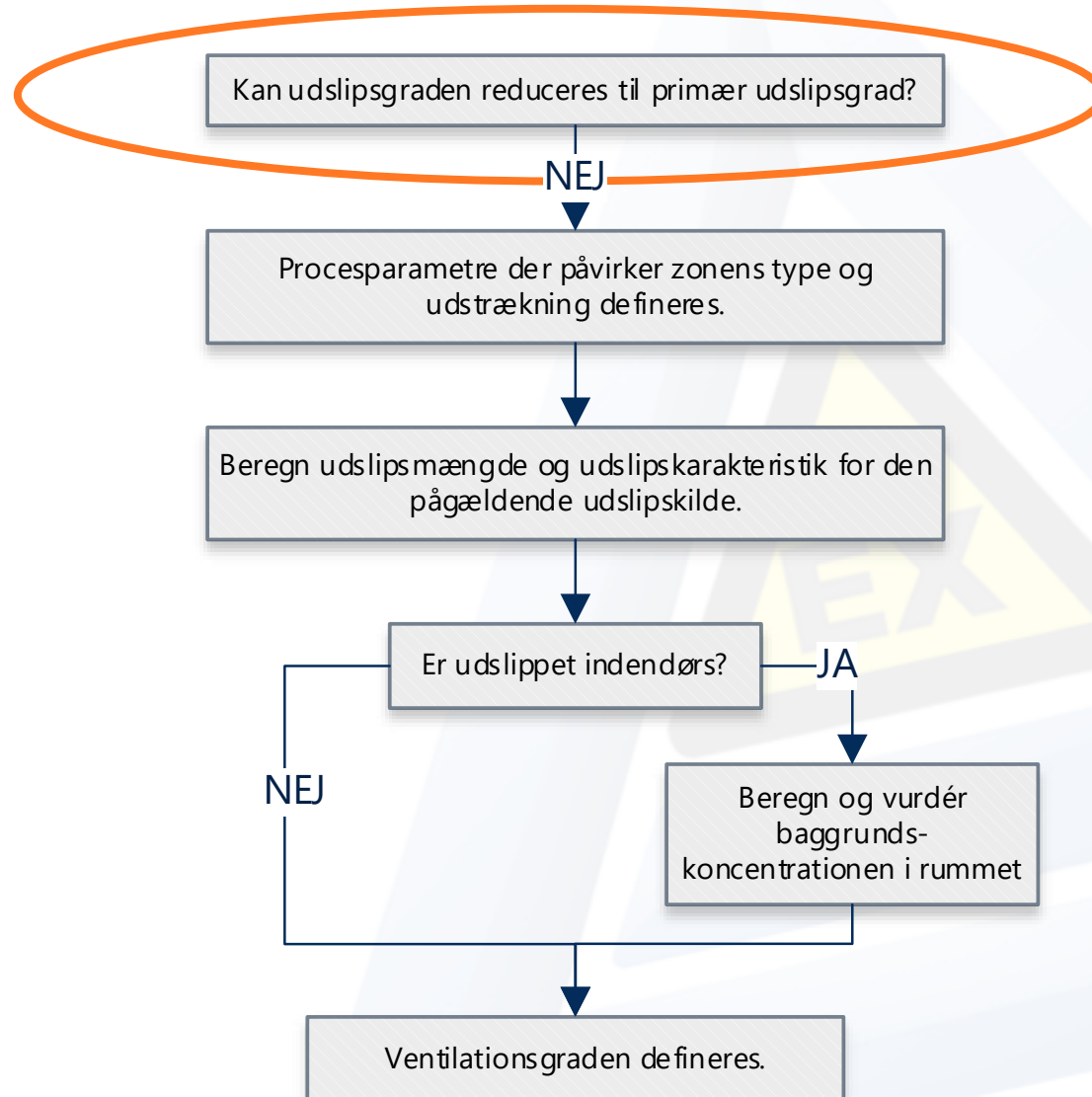

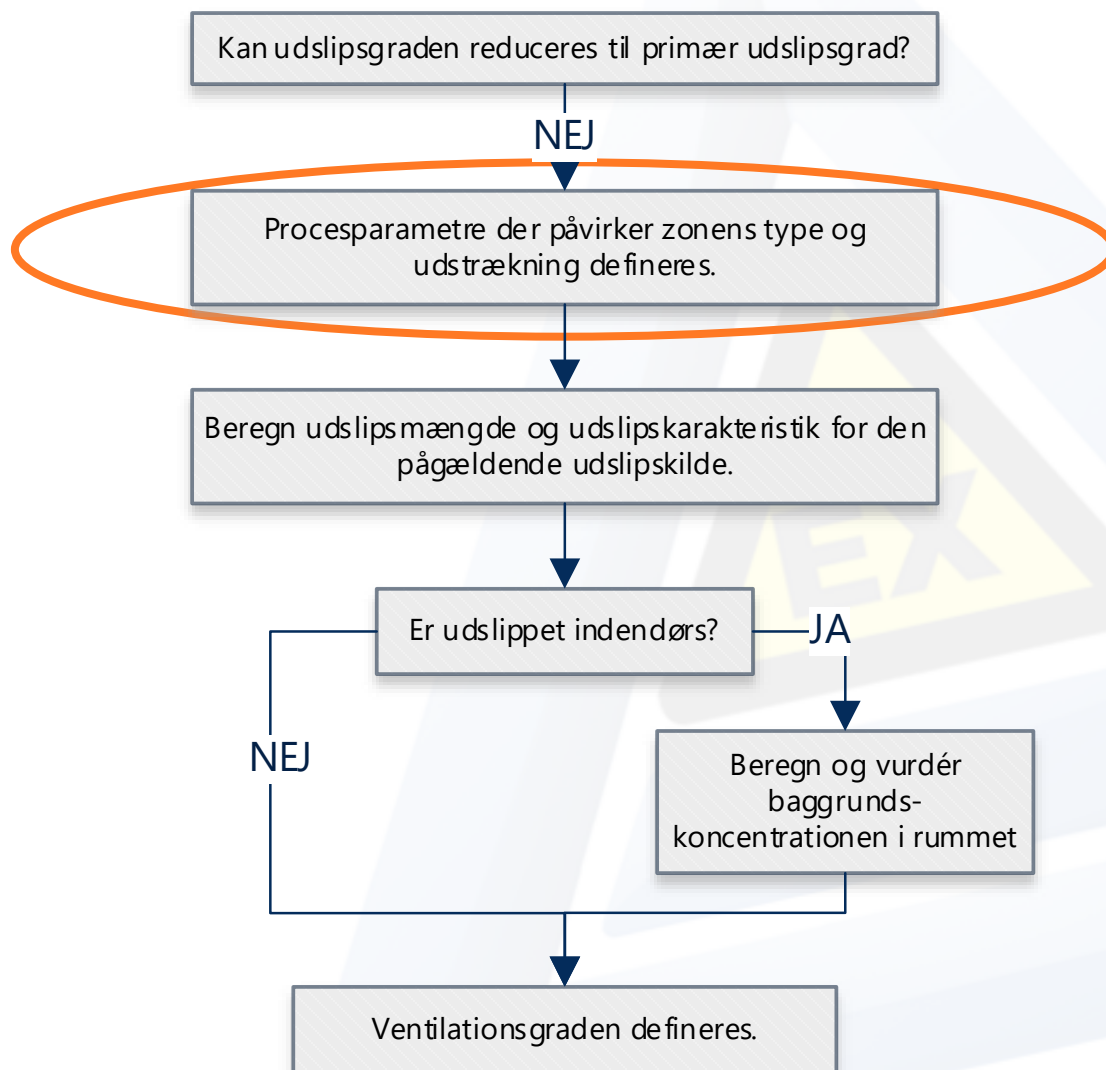
Udslipsgrader

Udslipsgrad	Definition	Fortolkning	Betydende zone u. ventilation
Kontinuerlig	Udslip der er kontinuerlig eller forventes ofte og i lange perioder.	> 1000 timer/år	0
Primær	Udslip der periodisk og sommetider forventes ved normal drift.	10 - 1000 timer/år	1
Sekundær	Udslip der ikke forventes ved normal drift, men hvis det sker, så kun sjældent eller i korte perioder.	2 - 10 timer/år	2

Bilag F: Udslip og ventilation

Bilag F: Udslip og ventilation

Hvilke parametre er relevante for zonen?

Undersøges:

EX

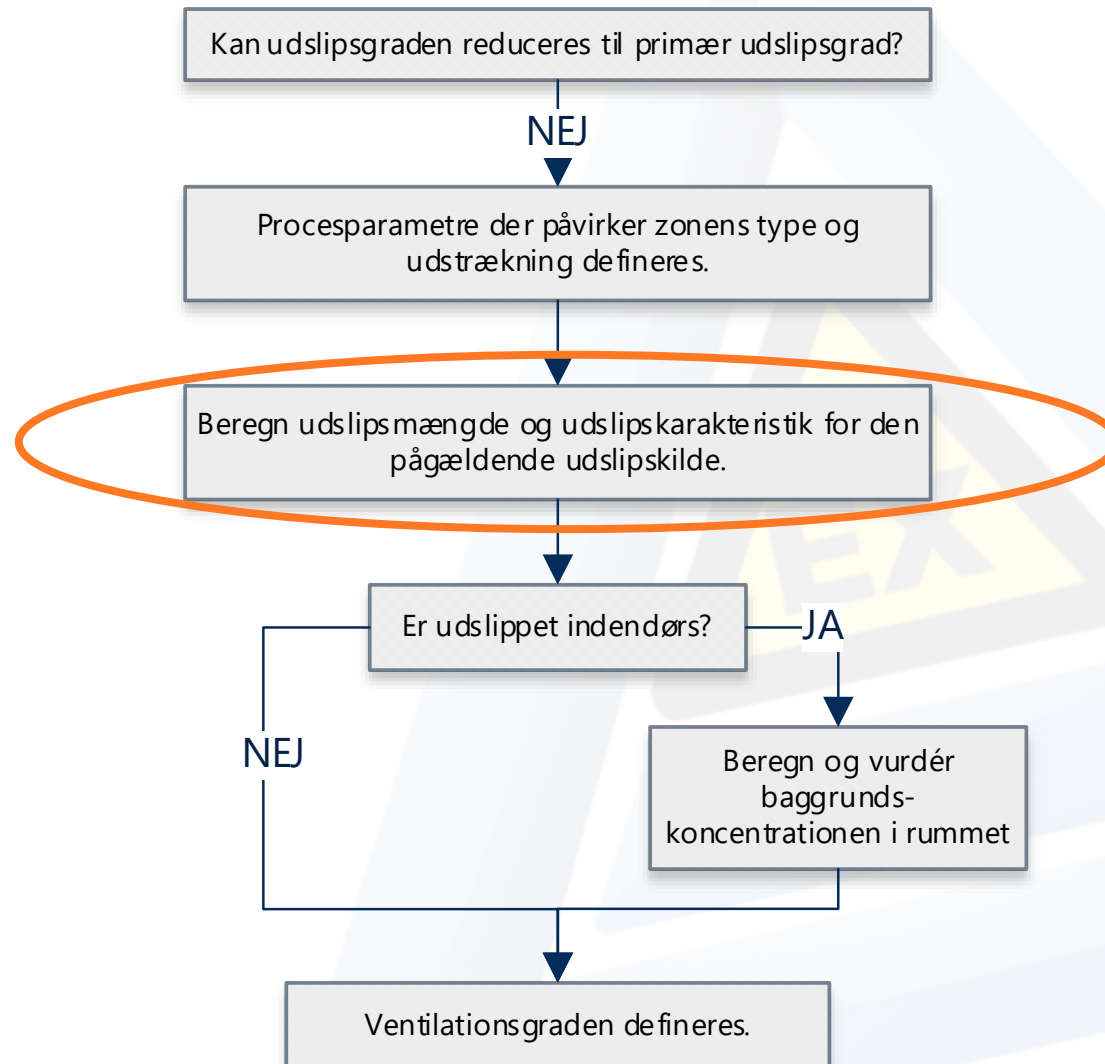
The image shows a large, light blue, semi-transparent hazard symbol in the background. It is a triangle with a yellow center and a black border, containing the letters 'EX' in black. This is a standard hazard symbol for explosive atmospheres.

Hvilke parametre er relevante for zonen?

Undersøges:

- ▶ Substansdata
    - ▶ LEL/UEL
    - ▶ Væske/gas densitet
  - ▶ Data om processen (udslipskilden)
    - ▶ Driftstryk/temperatur
  - ▶ Data om omgivelserne
    - ▶ Volumenet på rummet hvori udslippet sker
    - ▶ Rumtemperatur- og tryk
  - ▶ Data om ventilationen
    - ▶ Typen af ventilation – naturlig eller mekanisk
    - ▶ Ventilationsmængder
- Dem kender vi allerede!
-

Bilag F: Udslip og ventilation

Udslipsberegninger eksempler

Variabler for ventilationen:

$u_w := 0.15 \frac{m}{s} = 0.54 \frac{km}{t}$

$f_{vent} := 3$

$Q_{vent} := 1000 \frac{m^3}{h} \quad Q_{vent} = 0.278 \frac{m^3}{s}$

$C_{AC} := \frac{Q_{vent}}{V_{rumkor}} = 0.556 s^{-1} \quad C_{AC} = 2000 h^{-1}$

For højere tryk end 50 bar bør tal findes.

Ventilationshastigheden ved sugeåbning.
Baseret på målinger i blok 3.

Ventilationstilgængelighed [1-5]:
1 = Ideal ventilation
5 = Forstyrret ventilation

Indblæst volumen luft til/fra rummet.

Antal luftskifte pr. sekund/time.

Beregninger - gasudslip fra flange

$\gamma_c := \frac{M_v \cdot c_p}{M_v \cdot c_p - R} = 1.04 \quad p_c := p_a \left(\frac{\gamma_c + 1}{2} \right)^{\frac{\gamma_c}{\gamma_c - 1}} = 1.696 \text{ bar} \quad \text{Kritisk tryk (60079-10-1:2015 p.43)}$

Hvis det kritiske tryk er større end omgivelsernes tryk, er udslippet subsonisk:

Sonisk udslip: $p_c < p_a = 0$

$W_{gsonisk} := C_d \cdot S_{læk} \cdot p_{con} \cdot \sqrt{\gamma_c \cdot \frac{M_v}{Z_{comp} \cdot R \cdot T_a} \left(\frac{2}{\gamma_c + 1} \right)^{\frac{\gamma_c + 1}{\gamma_c - 1}}} = 12.3 \frac{kg}{s}$

Subsonisk udslip: $p_c > p_a = 1$

M_v	$2 \cdot \gamma_c$	$\left(\frac{\gamma_c - 1}{\gamma_c} \right)$	$\left(\frac{\gamma_c - 1}{\gamma_c} \right)$	$\frac{1}{\gamma_c}$	-
-------	--------------------	--	--	----------------------	---

Beregning - opbygning

Opbygning af beregningen:

- ▶ Definition af parametre for substansen, processen omgivelserne og ventilationen
- ▶ Beregning af udslipsmængde W_g
- ▶ Beregning af udslipskaraktistik $Release_{characteristic}$
- ▶ Evt. koncentrationsberegninger
- ▶ Evt. ventilationsmængdeberegninger

Alle beregningerne udføres vha. formler fra EN 60079-10-1:2015.

Udslipsberegning - metode

Metoden til beregning af udslippets størrelse afhænger af udslipskildens type:

Udslipkilde type	Beregningsmetode
Væskeudslip læk eller åbent system (intet tryk)	Væskepøl fordampningsberegning
Væskeudslip under tryk	Væskeudslipsberegning + væskepøl fordampningsberegning (væsketåger kan være relevante)
Gasudslip under tryk	Gasudslipsmængde beregning (adiabatisk ekspansion)
2-faset udslip under tryk	Gasudslipsmængde beregning (adiabatisk ekspansion) + Væskeudslipsberegning + væskepøl fordampningsberegning (væsketåger kan være relevante)

Udslipsberegning - væskelæk

EN 60079-10-1:2015 Formel B.1:

Udslipsrate (tilnærmet formel):

$$W_g = C_d * S * \sqrt{2 * \rho * \Delta p} \left[\frac{kg}{s} \right]$$

C_d = Udslipskoefficient

S = Tværsnitsareal læk

ρ = Substansens væskedensitet

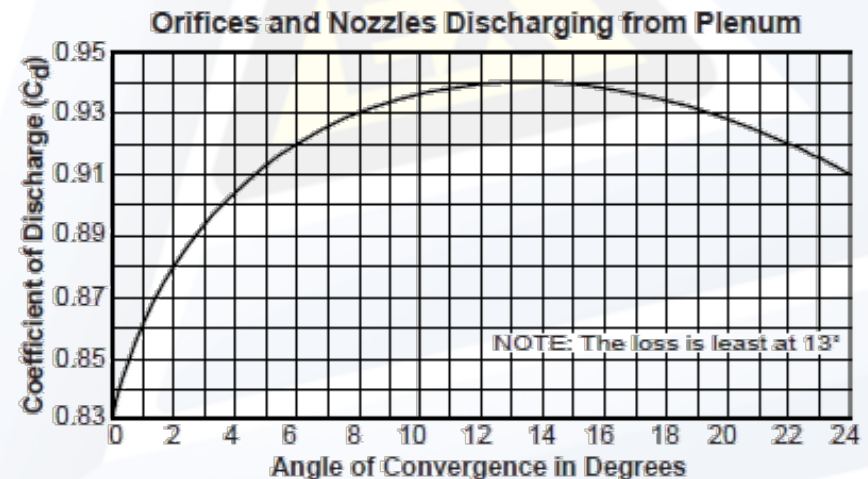
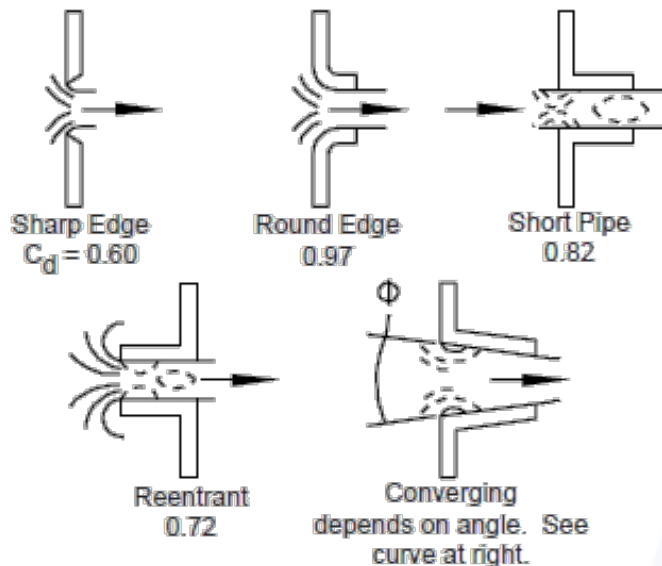
Δp = trykforskel imellem anlæg og omgivelser

Udslipskoefficienten C_d

Korrigerer for åbningens udformning, turbulens og viskositet.

Udslipskoefficienten er:

- ▶ imellem 0,5-0,85 for "grove" skarpkantede huller
- ▶ imellem 0,95-0,99 for "fine" rundkantede huller

Hullets tværsnitsareal S

Enhedstype	Enhed	Overvejelser om utæthed		
		Typiske værdier for de forhold, hvor udslipsåbningen ikke vil udvides S (mm ²)	Typiske værdier for de forhold, hvor udslipsåbningen vil kunne udvides, fx erosion S (mm ²)	Typiske værdier for de forhold, hvor udslipsåbningen vil kunne udvides indtil et alvorligt svigt, fx blow out S (mm ²)
Tætningselementer på faste dele	Flanger med trykpåvirket fiberpakning el.lign.	≥ 0,025 op til 0,25	> 0,25 op til 2,5	(sektion mellem to bolte) × (pakningstykkelse) normalt ≥ 1 mm
	Flanger med spiralviklet pakning el.lign.	0,025	0,25	(sektion mellem to bolte) × (pakningstykkelse) normalt ≥ 0,5 mm
	Samlingsforbindelser af ringtypen	0,1	0,25	0,5
	Forbindelser med lille hul diameter op til 50 mm	≥ 0,025 op til 0,1	> 0,1 op til 0,25	1,0
Tætningselementer på bevægelige dele ved lav hastighed	Ventilspindel-pakninger	0,25	2,5	Skal defineres i henhold til materielproducentens data men ikke under 2,5 mm ²
	Overtryksventil	0,1 x åbningssektion	N/A	N/A
Tætningselementer på bevægelige dele ved høj hastighed	Pumper og kompressorer	N/A	≥ 1 up to 5	Skal defineres i henhold til materielproducentens data og/eller procesenheds konfigurationen men ikke under 5 mm ²

Udslipsberegning - fordampning

EN 60079-10-1:2015 Formel B.6:

Fordampningsrate (tilnærmet formel):

$$W_g = \frac{6,55 * u_W^{0,78} * A_p * p_v * M^{0,667}}{R * T} \left[\frac{kg}{s} \right]$$

$$W_g = \frac{6,55 * u_W^{0,78} * A_p * p_v}{10^5 * M^{0,333}} * \frac{T_a}{T} \left[\frac{m^3}{s} \right]$$

u_W = lufthastighed over pølen

A_p = Arealet på pølen

p_v = Væskens damptryk

M = Substansens molarmasse

T_a = Rummets temperatur

T = Substansens temperatur

Udslipsberegning - fordampning

Eksempel:

Beregninger

$$Q_{\text{evaporation}} := \frac{6.55 \cdot 10^{-3} \cdot u_{\text{wa}} \cdot p_v \cdot A_1 \cdot M_{1a}}{R \cdot T_a} = 64.8 \cdot \frac{\text{g}}{\text{min}}$$

U.S. Environmental Protection Agency equation, as described in DS/EN 60079-10-1:2015 Annex B.

$$Q_{\text{evaporation.gas}} := \frac{Q_{\text{evaporation}}}{\rho_g} = 1159.8 \cdot \frac{\text{L}}{\text{h}}$$

Omregnet til volumen fordampet gas.

$$W_g := Q_{\text{evaporation.gas}} = 1.16 \cdot \frac{\text{m}^3}{\text{h}}$$

W_g er et udtryk for udslippets størrelse pr. tidsenhed.

$$\text{Release}_{\text{charac}} := \frac{W_g}{k_{\text{sik}} \cdot \text{LEL}_v} = 0.02 \cdot \frac{\text{m}^3}{\text{s}}$$

60079-10-1 Annex E p. 2.

Bruges til at vurdere zonestørrelse og type.

Udslipsberegning - gaslæk

- 1) Beregning af kritisk tryk
- 2) Sub-sonisk eller sonisk udslip?
- 3) Beregning af udslipsmængde

EN 60079-10-1:2015 Formel B.2:

Kritisk tryk:

$$p_c = p_a * \left(\frac{y+1}{2}\right)^{\frac{y}{y-1}} [Pa]$$

p_a = Atmosfæretryk

y = Polytropisk index $\rightarrow y = \frac{M * c_p}{M * c_p - R}$

M = Molarmassen

c_p = Specifik varmekapacitet

Udslipsberegning - gaslæk

EN 60079-10-1:2015 Formel B.3 og B.4:

Sub-sonisk udslip ($p_c > p_a$):

$$W_g = C_d * S * p * \sqrt{\frac{M}{Z * R * T} * \frac{2 * y}{y - 1} * \left(1 - \left(\frac{p_a}{p}\right)^{\frac{(y-1)}{y}}\right)} * \left(\frac{p_a}{p}\right)^{\frac{1}{y}} \left[\frac{kg}{s}\right]$$

Sonisk udslip ($p_c < p_a$):

$$W_g = C_d * S * p * \sqrt{y * \frac{M}{Z * R * T} * \left(\frac{2}{y+1}\right)^{\frac{(y+1)}{(y-1)}}} \left[\frac{kg}{s}\right]$$

C_d = Udslipskoefficient

S = Tværsnitsareal læk

p = Anlæggets driftstryk

M = Gassens molarmasse

Z = Kompressibilitetsfaktor

T = Gassens temperatur

y = Polytropisk index

p_a = Atmosfæretrykket

Kompressibilitetsfaktoren Z

Kompenserer for forskellen imellem idealgasser og andre gassers egenskaber (de brugte formler er lavet til idealgasser).

En sikker tilnærmelse er at $Z = 1,0$.

Ved anlægstryk over 50 bar bør korrekte faktor findes.

EX

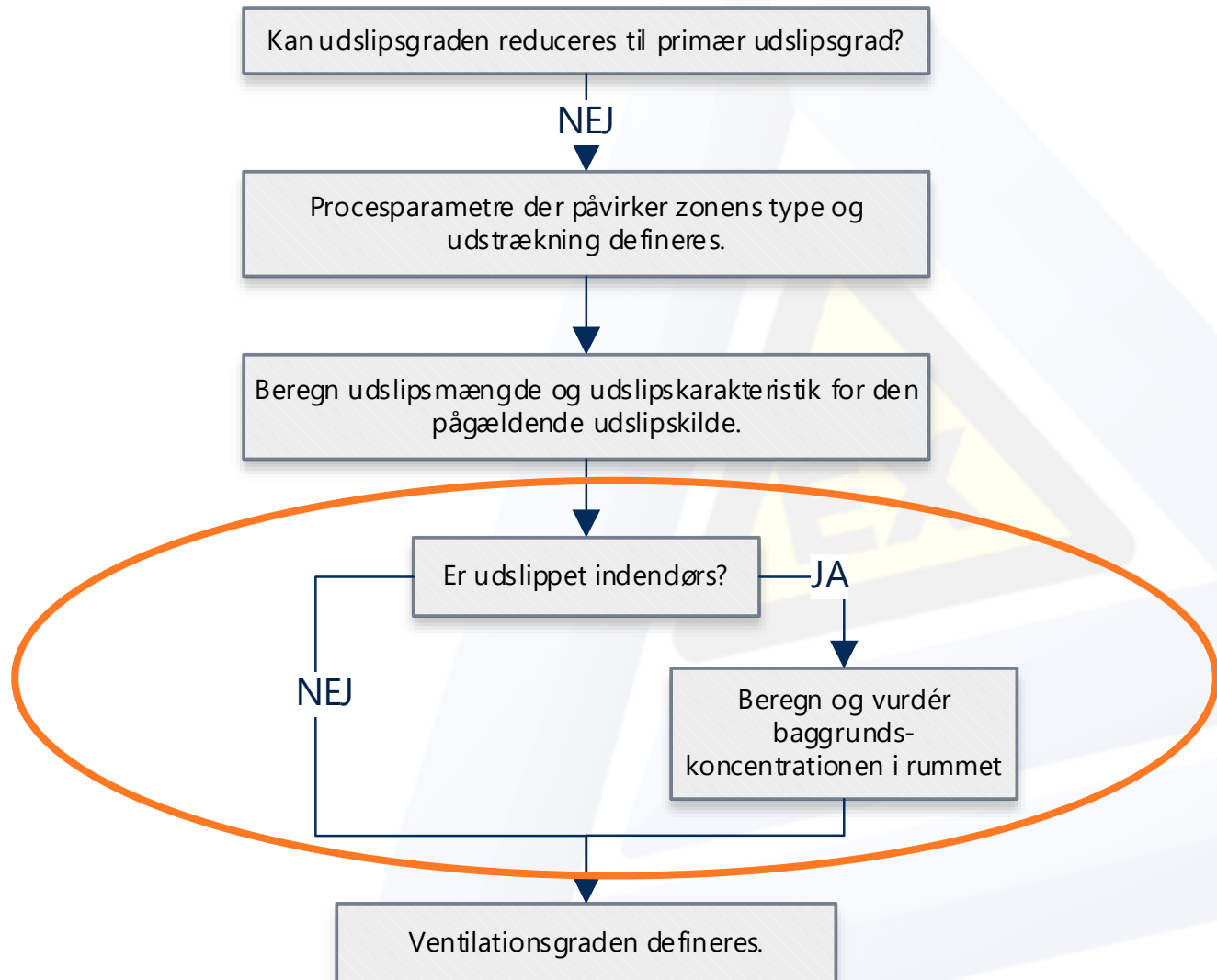

Udslipsberegning - gaslæk

EX

Bilag F: Udslip og ventilation

Baggrundskoncentration X_b

- Skal altid beregnes ved indendørs udslip

$$X_b = \frac{f_{vent} * Q_g}{Q_g + Q_1} \left[\frac{vol}{vol} \right]$$

Hvis X_b er større end 25% LEL er tommelfingerregelen at ventilationsgraden sættes til dårlig!

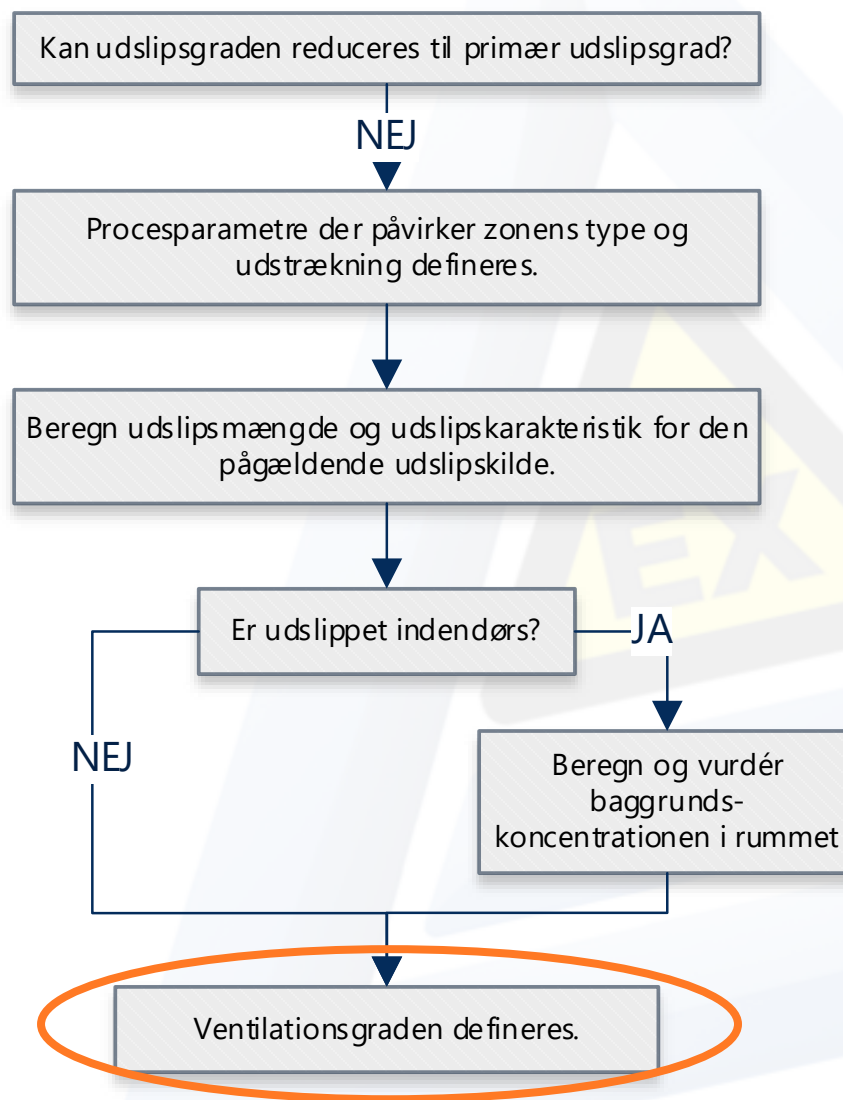
f_{vent} = Faktor for ventilationens effektivitet 1 ⇔ 5

1 = effektiv ventilation ⇔ 5 = dårlig ventilation

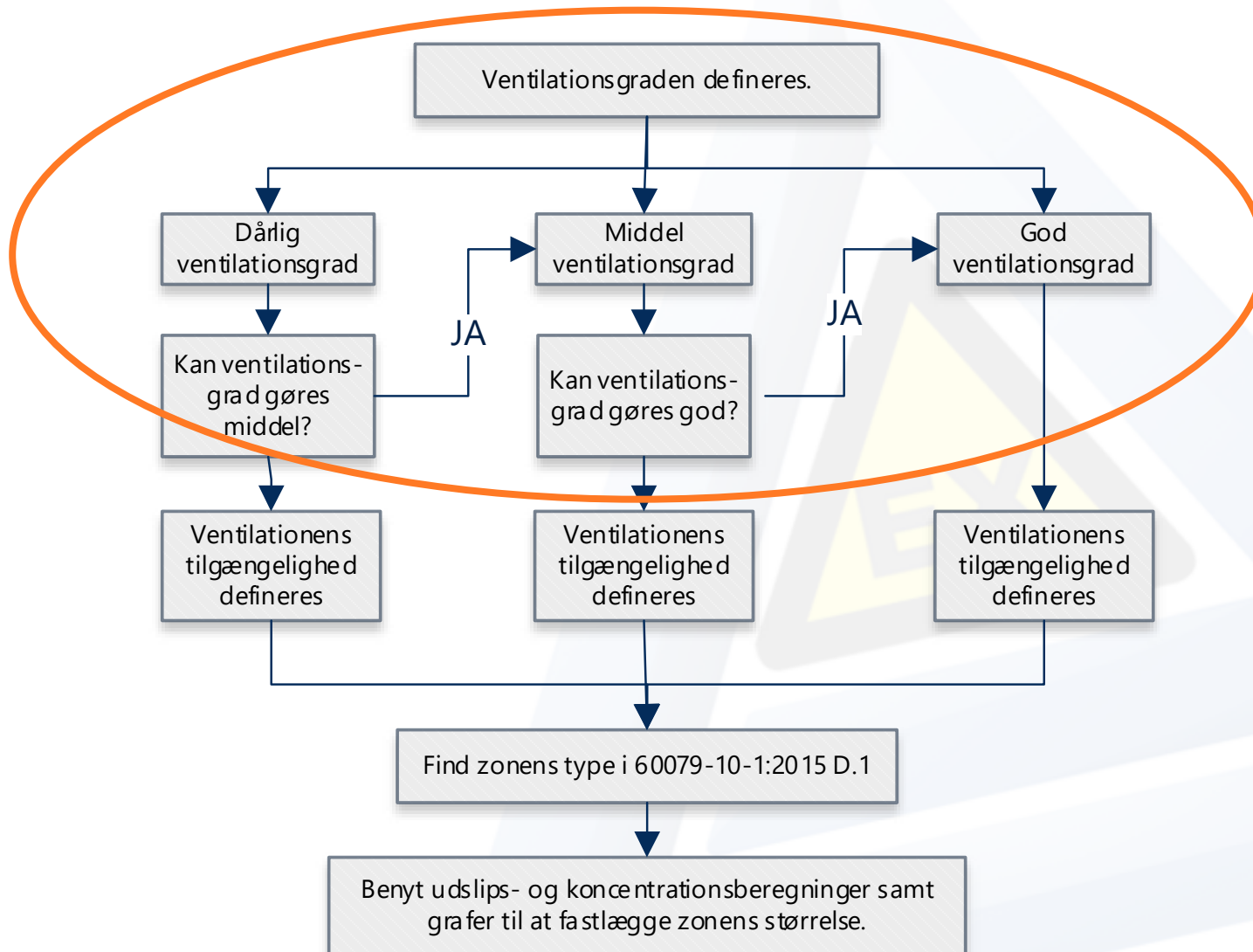
$Q_g = W_g$ som volumenstrøm (fås ved at dividere W_g med ρ)

Q_1 = Ventilationsflowet ind i rummet (aflæses ofte på ventilatoren)

Bilag F: Udslip og ventilation

Bilag F: Ventilationsgrad og zoner

Ventilationsgraden

Ventilationsgraden er et udtryk for kvaliteten af opblandingen af ventilationsluften og den eksplosive atmosfære.

Faktorer:

EX

Ventilationsgraden

Ventilationsgraden er et udtryk for kvaliteten af opblandingen af ventilationsluften og den eksplosive atmosfære.

Faktorer:

- ▶ Udslipskaraktistik (baseret på udslipsmængden W_g)
- ▶ Luftens hastighed

A large, faint, light blue triangular hazard symbol is visible in the background. It contains a yellow triangle with the letters 'EX' in black, indicating an explosive atmosphere.

Udslipskarakteristikken

EN 60079-10-1 definerer udslipskarakteristikken som:

$$Release_{characteristic} = \frac{W_g}{(\rho_g * k * LEL)} \left[\frac{m^3}{s} \right]$$

W_g = Udslipsflow som tidligere beregnet

ρ_g = Gasdensiteten

k = Sikkerhedsfaktor (0,5 $\leftrightarrow$ 1 afhængigt af sikkerheden i LEL)

LEL = Nedre eksplosionsgrænse for substansen

Ventilationshastighed - ude

Tabel C.1 i EN 60079-10-1 kan bruges som estimat.

Type of outdoor locations	Unobstructed areas			Obstructed areas		
	≤ 2 m	> 2 m up to 5 m	> 5 m	≤ 2 m	> 2 m up to 5 m	> 5 m
Elevation from ground level	≤ 2 m	> 2 m up to 5 m	> 5 m	≤ 2 m	> 2 m up to 5 m	> 5 m
Indicative ventilation velocities for estimating the dilution of lighter than air gas/vapour releases	0,5 m/s	1 m/s	2 m/s	0,5 m/s	0,5 m/s	1 m/s
Indicative ventilation velocities for estimating the dilution of heavier than air gas/vapour releases	0,3 m/s	0,6 m/s	1 m/s	0,15 m/s	0,3 m/s	1 m/s
Indicative ventilation velocities for estimating the liquid pool evaporation rate at any elevation	> 0,25 m/s			> 0,1 m/s		

Ventilationshastighed - inde

Brug en vindmåler! Ellers:

Ventilationshastigheden indendørs tilnærmes ved:

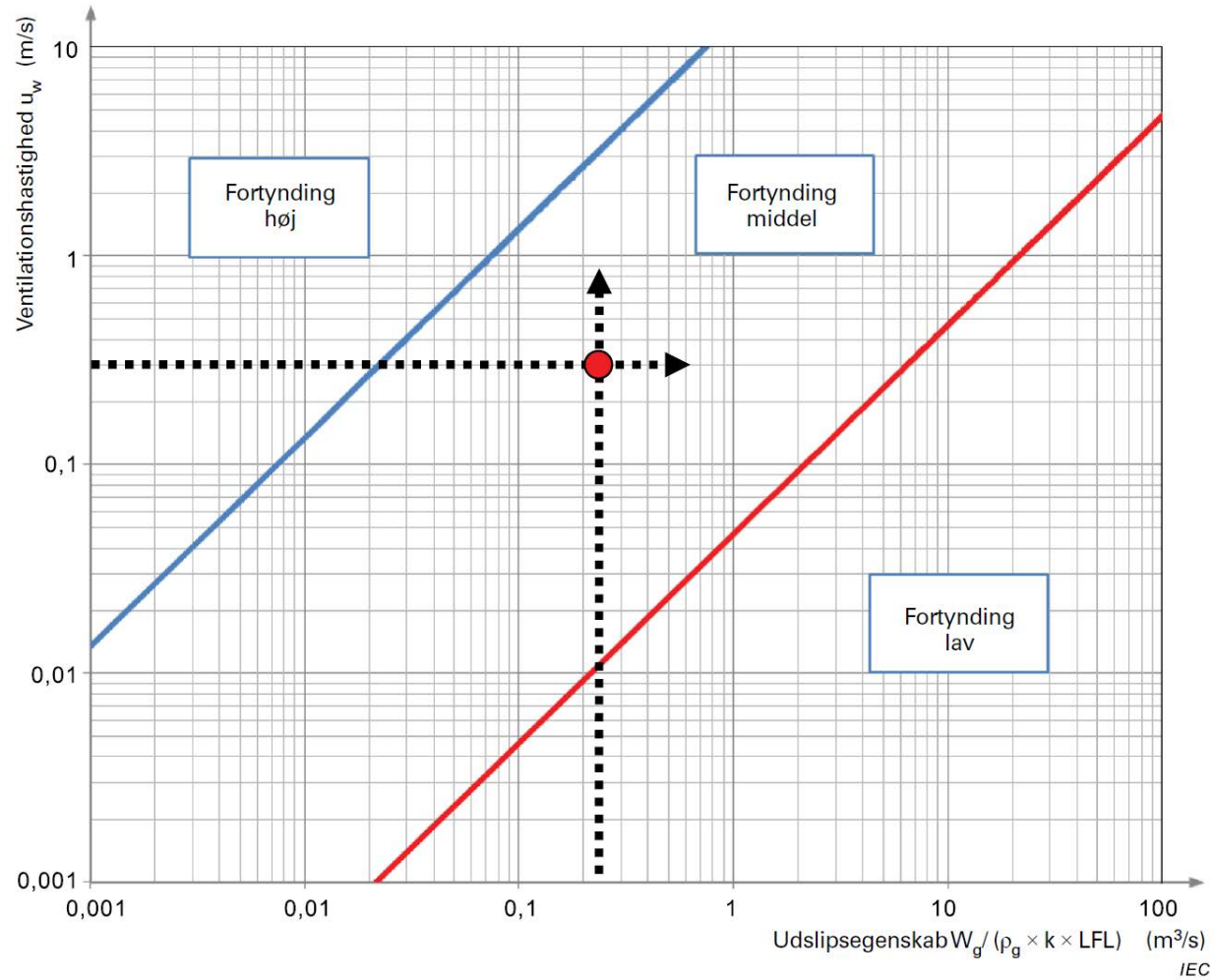
$$u_W = \frac{Q_1}{A_{tv}} \left[\frac{m}{s} \right]$$

Hvis ovenstående ikke er muligt, estimeres konservativt 0,05 m/s.

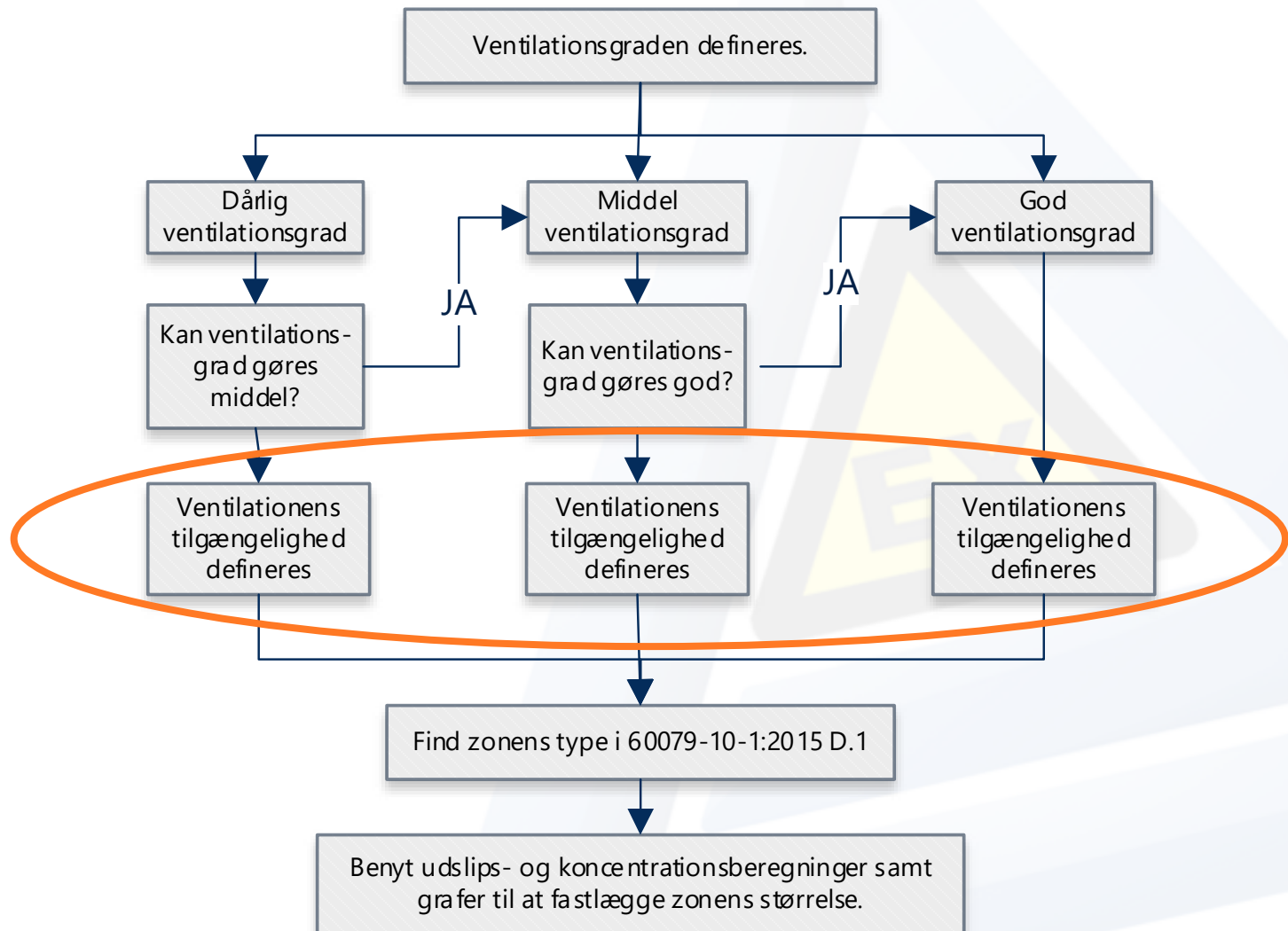
Q_1 = Ventilationsflowet ind i rummet (aflæses ofte på ventilatoren)

A_{tv} = Tværsnitsareal i rummet ved udslippet – med arealer for udstyret i snittet fratrukket

Ventilationsgraden

Bilag F: Ventilationsgrad og zoner

Ventilationens tilgængelighed

Ventilationens tilgængelighed er et udtryk for i en hvor høj grad ventilation er til stede.

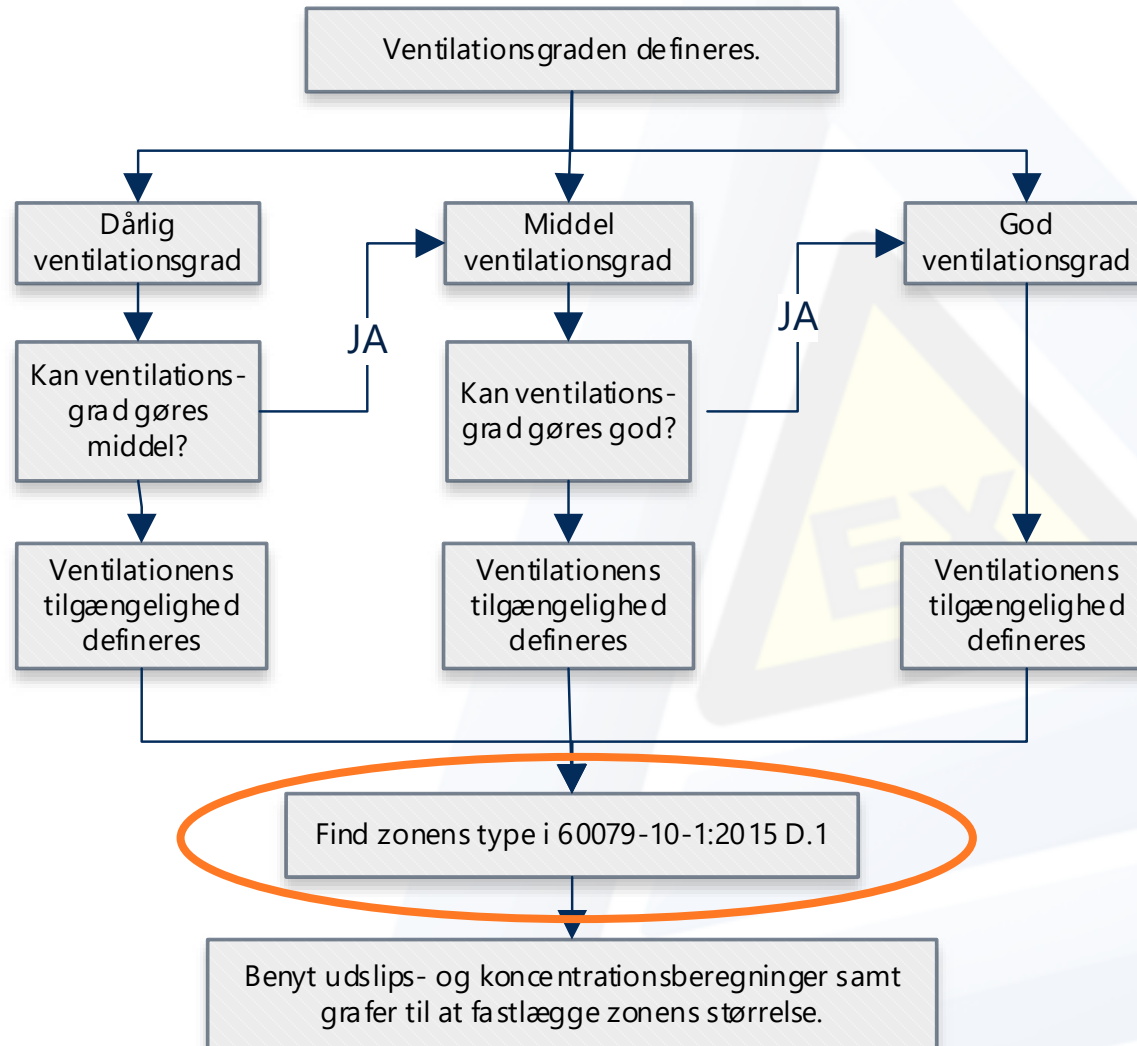
Ventilation tilgængelighed	Definition
God	Ventilationen er konstant til stede.
Acceptabel	Ventilationen forventes at være til stede ved normal drift. Ventilationsstop er tilladt, hvis disse sker sjældent og i korte perioder.
Dårlig	Ventilation der ikke er god eller acceptabel, men ventilationsstop forventes ikke i lange perioder.
Ingen	Ventilation der ikke er god, acceptabel eller dårlig. Ventilationen er så ringe at den ikke anses som eksisterende. Dette bevirker at ventilationsgraden skal være lav.

Ventilationens tilgængelighed

Ventilationens tilgængelighed er et udtryk for i en hvor høj grad ventilation er til stede.

Ventilation tilgængelighed	Eksempel naturlig ventilation	Eksempel mekanisk ventilation
God	Udendørs: Overalt bortset fra i fordybninger og læ. Indendørs: Som udgangspunkt aldrig.	Pålideligt ventilationsanlæg med trykvagt der stopper udslipsskilden ved vent. stop, eller som starter backup ventilation.
Acceptabel	Udendørs: I mindre fordybninger og læ. Indendørs: Indetemperatur er lavere end udetemperatur.	Pålideligt ventilationsanlæg. Vurderingssag.
Dårlig	Udendørs i fordybninger og læ. Indendørs hvis indetemperatur er højere end udetemperatur og i tætpakkede rum.	Upålideligt ventilationsanlæg. Vurderingssag.

Bilag F: Ventilationsgrad og zoner

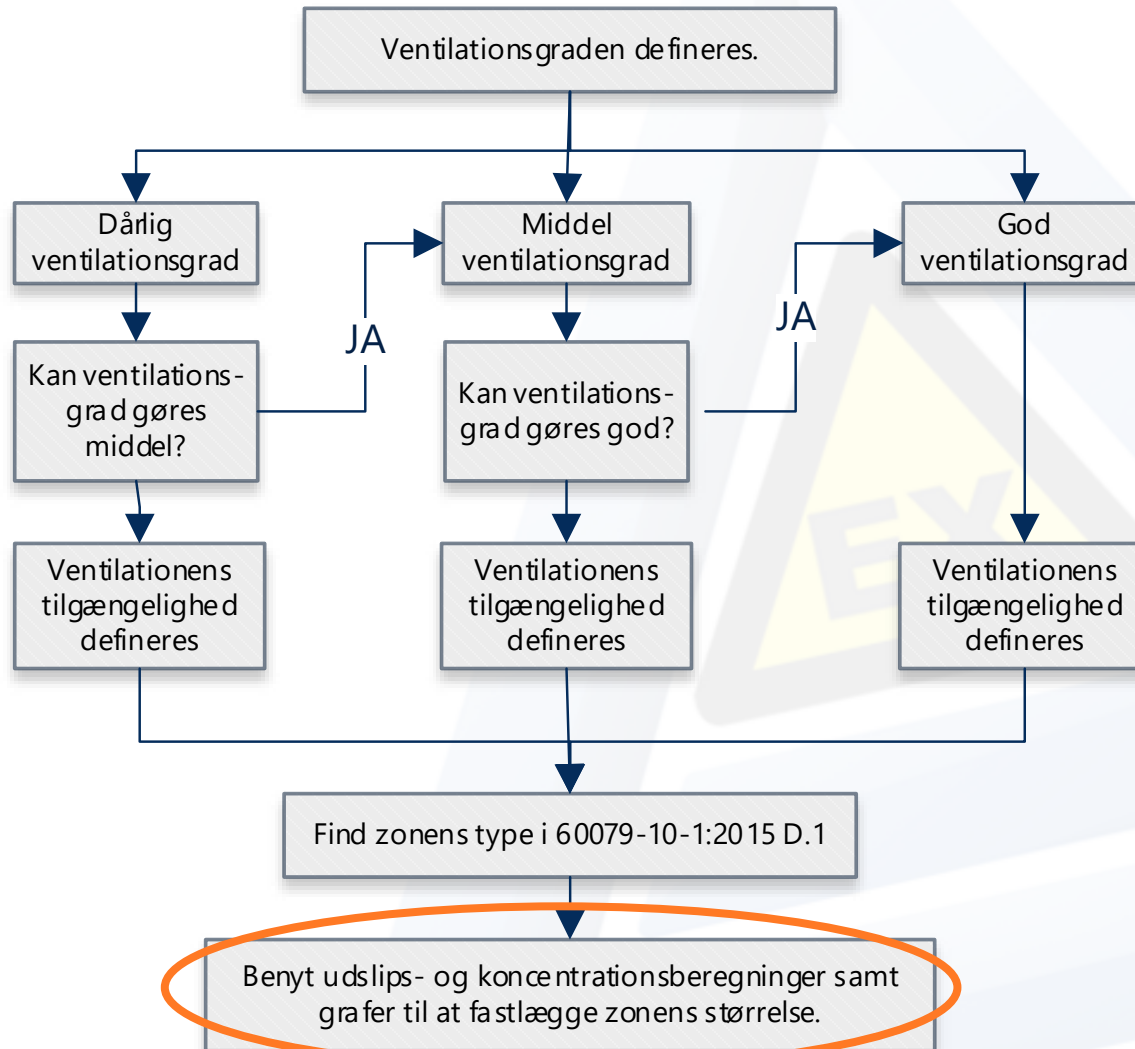

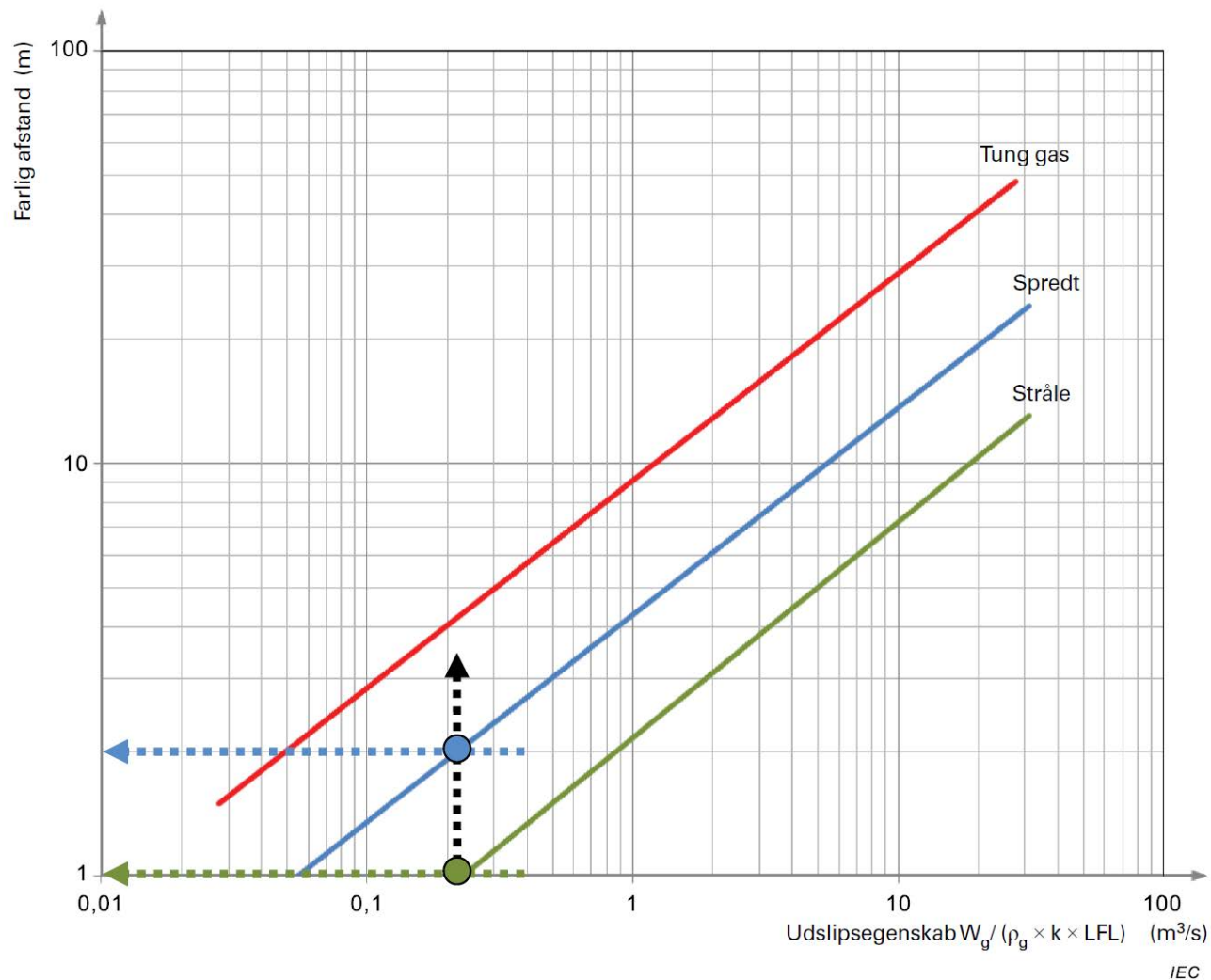
Zonens type

Udslips- grad	Ventilationsgrad (dilution)						
	Høj			Middel			Lav
	Ventilationens tilgængelighed						
	God	Acceptabel	Dårlig	God	Acceptabel	Dårlig	God/ acceptabel/ dårlig
Kontinuerlig	Ingen zone (Zone 0) ^a	Zone 2 (Zone 0) ^a	Zone 1 (Zone 0) ^a	Zone 0	Zone 0 + Zone 2	Zone 0 + Zone 1	Zone 0
Primær	Ingen zone (Zone 1) ^a	Zone 2 (Zone 1) ^a	Zone 2 (Zone 1) ^a	Zone 1	Zone 1 + Zone 2	Zone 1 + Zone 2	Zone 1/ zone 0 ^c
Sekundær ^b	Ingen zone (Zone 2) ^a	Ingen zone (Zone 2) ^a	Zone 2	Zone 2	Zone 2	Zone 2	Zone 1/ Zone 0 ^c

Bilag F: Ventilationsgrad og zoner

Zonens størrelse

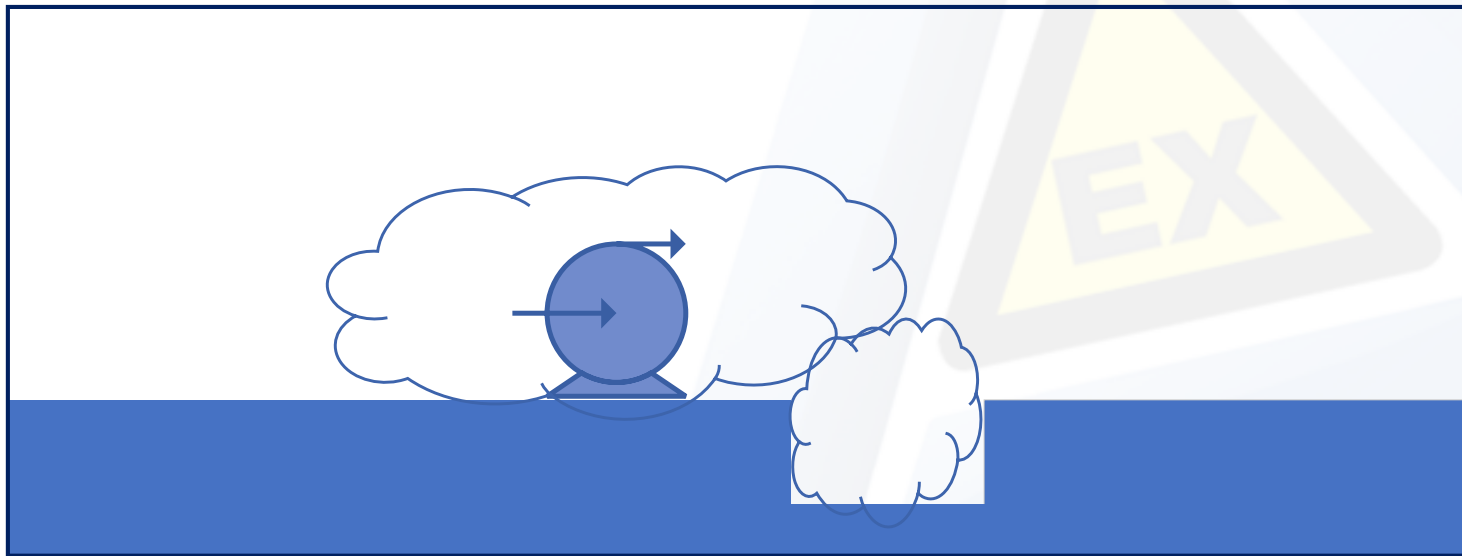

10 min "strække ben" pause

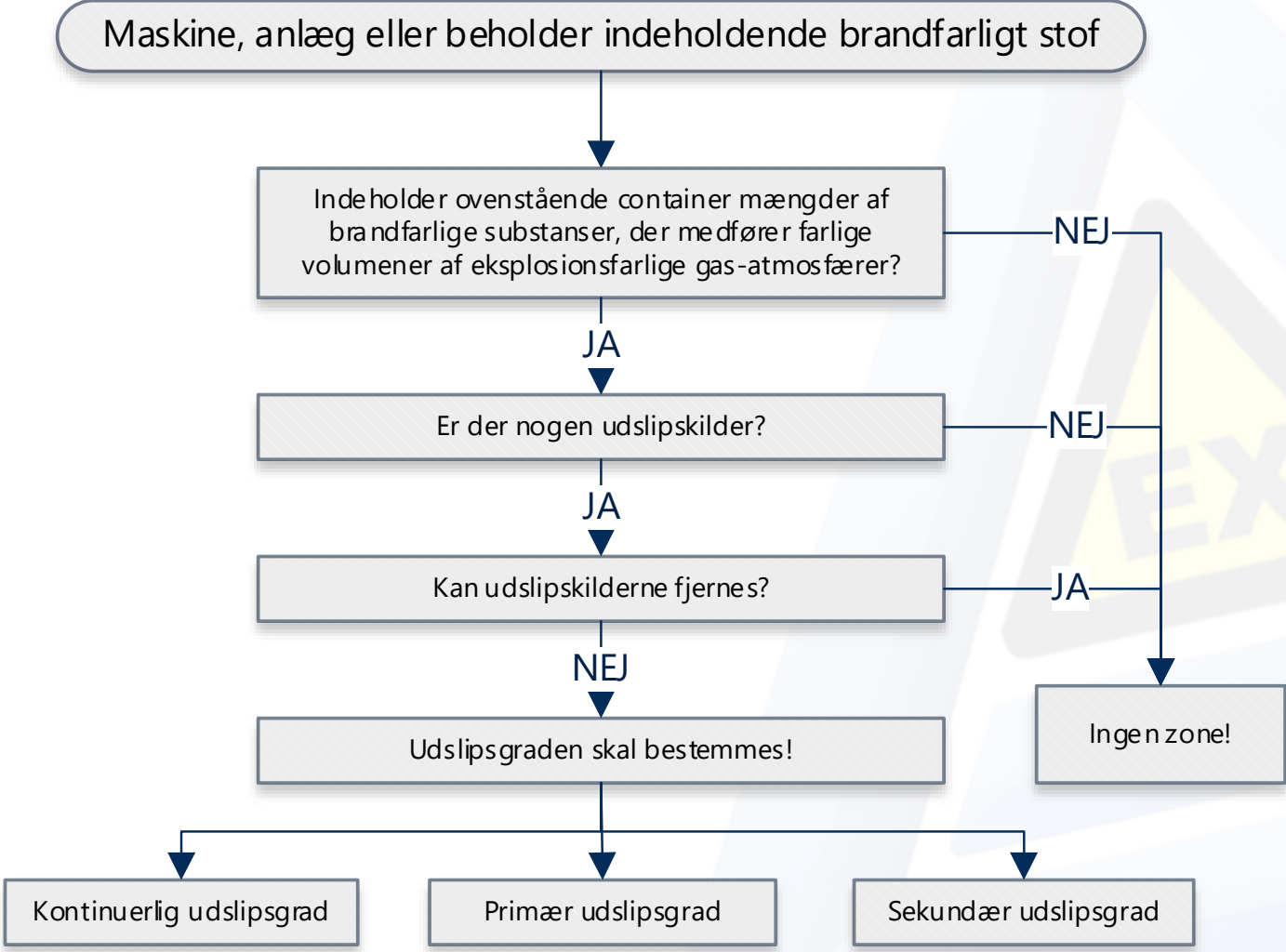
Eksempel!

- **Substans:** Benzen på væskeform
- **Udslipkilde:** Mekanisk pakningsdåse i pumpe på gulv
- **Omgivelser:** Indendørs i lokale, naturlig ventilation

Eksempel!

JA!

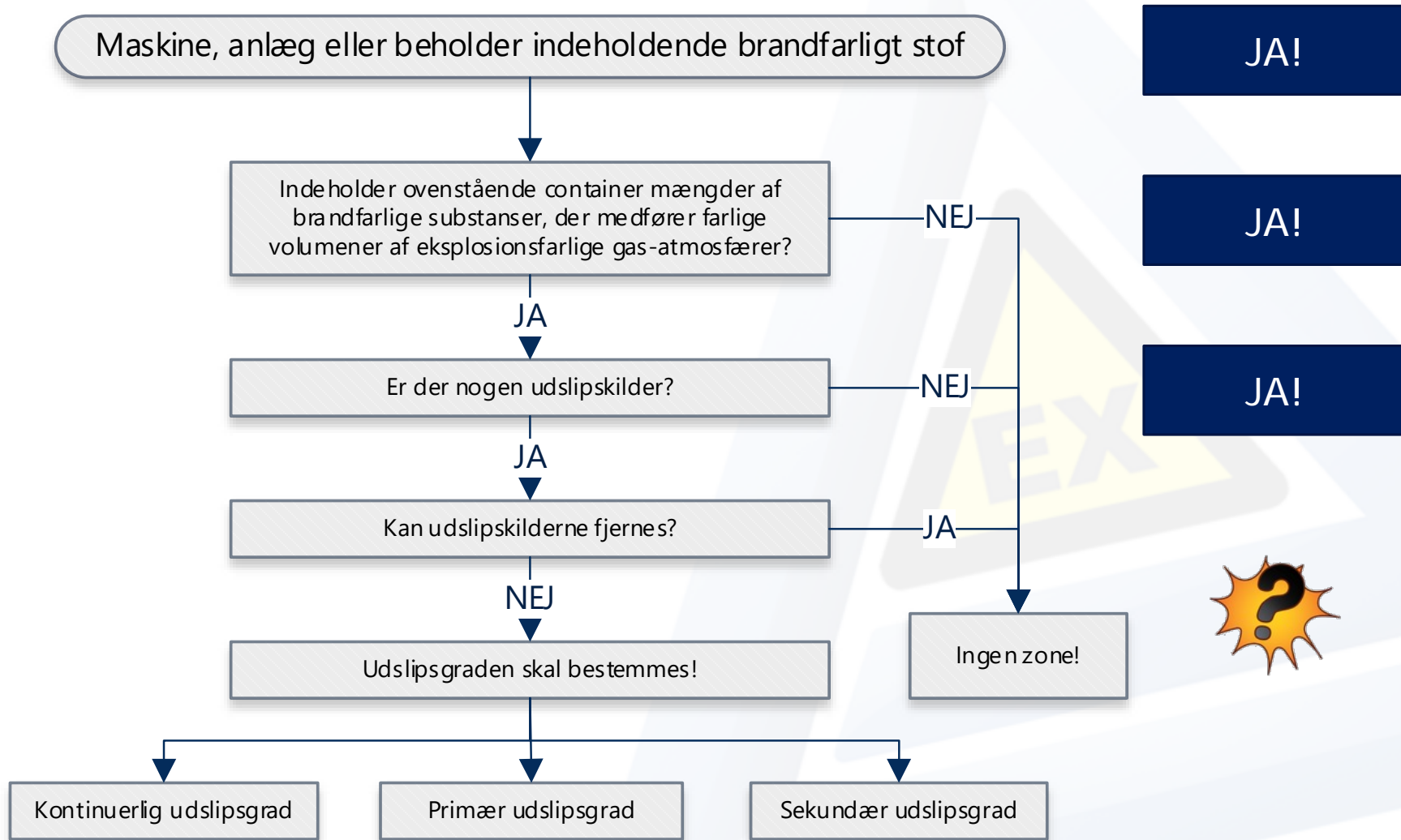

Substansdata

Benzen på væskeform ved 16 bar/20°C:

Egenskab	Data v/ 16 bar/20°C
Flammepunkt	-11 °C
Molarmasse	78,11 g/mol
LEL	1,2 %vol
Gasmassefylde, ρ_g	3,25 kg/m ³
Farligt volumen?	Udslip kan potentielt afgive > 10L gas i eksplosionsfarlig koncentration

Eksempel!

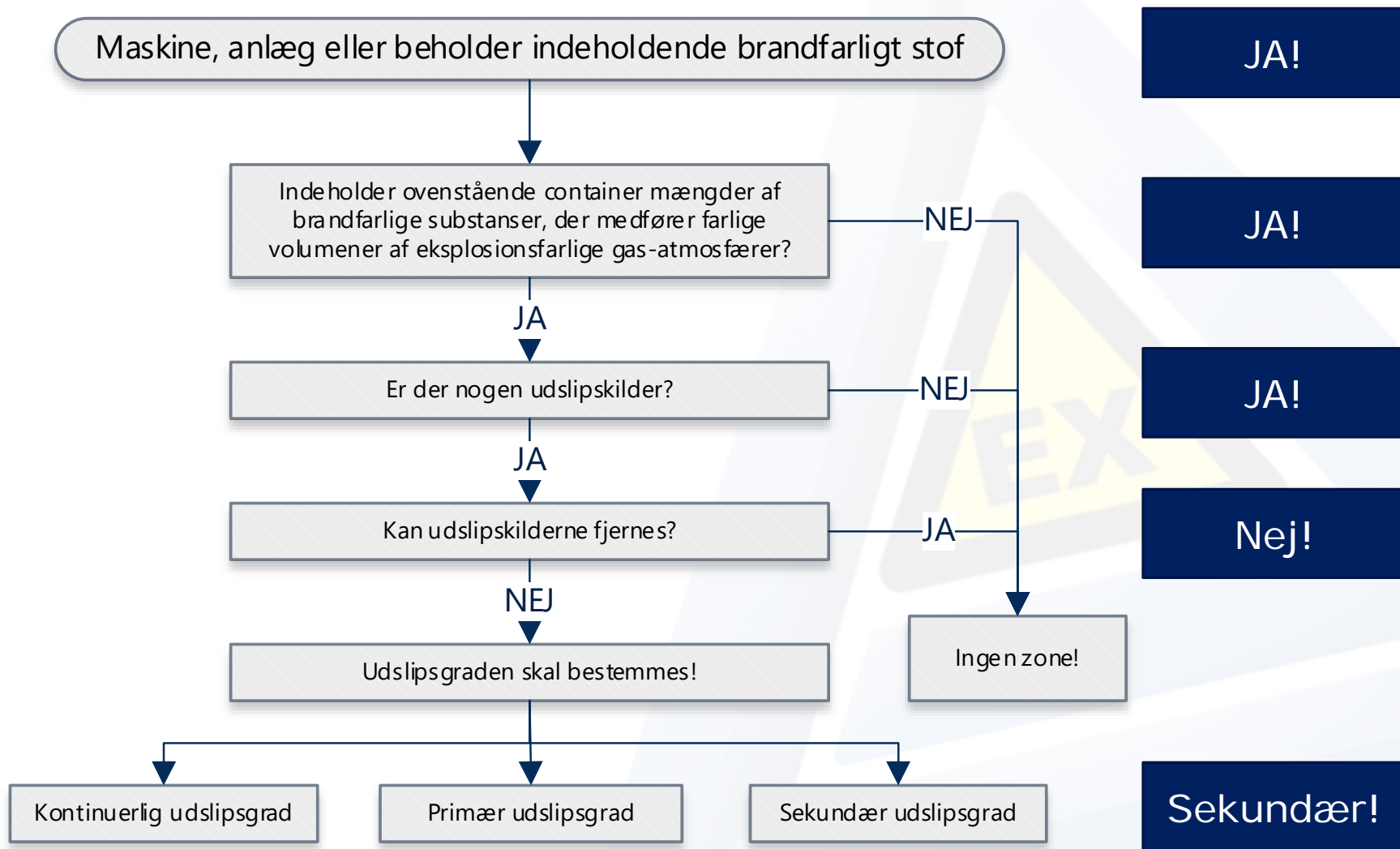

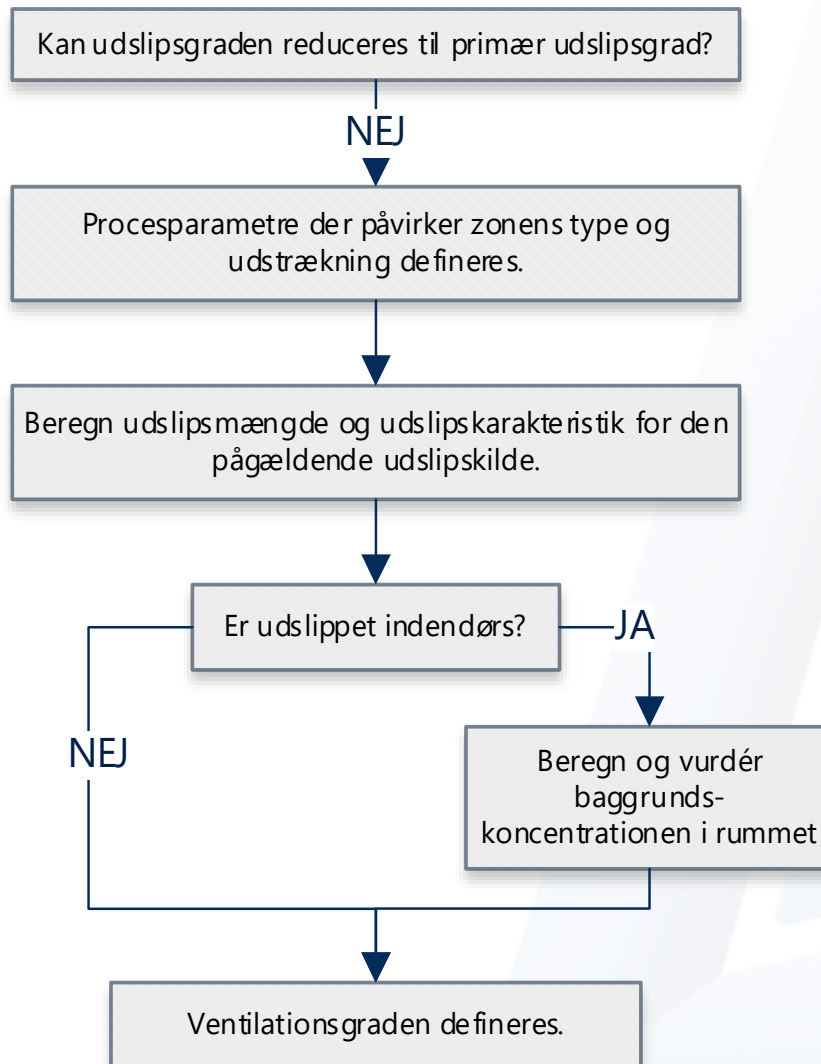
Udslipskilder

Spørgsmål	Svar
Udslipskilde?	Mekanisk pakning i pumpe ved brud/lækage i denne ved forventelig fejl, hvilket vurderes at kunne være årsag til EX atmosfære i > 2 timer/år.
Kan udslipskilde fjernes?	Måske ved forebyggende vedligehold. Det kan ikke garanteres at sandsynlighed for EX atmosfære kommer under 2 timer/år.
Udslipsgrad	Sekundær (2-10 timer/år EX atmosfære), da dette kun sker ved brud/lækage.

Eksempel!

Eksempel! Udslip og ventilation

Nej!

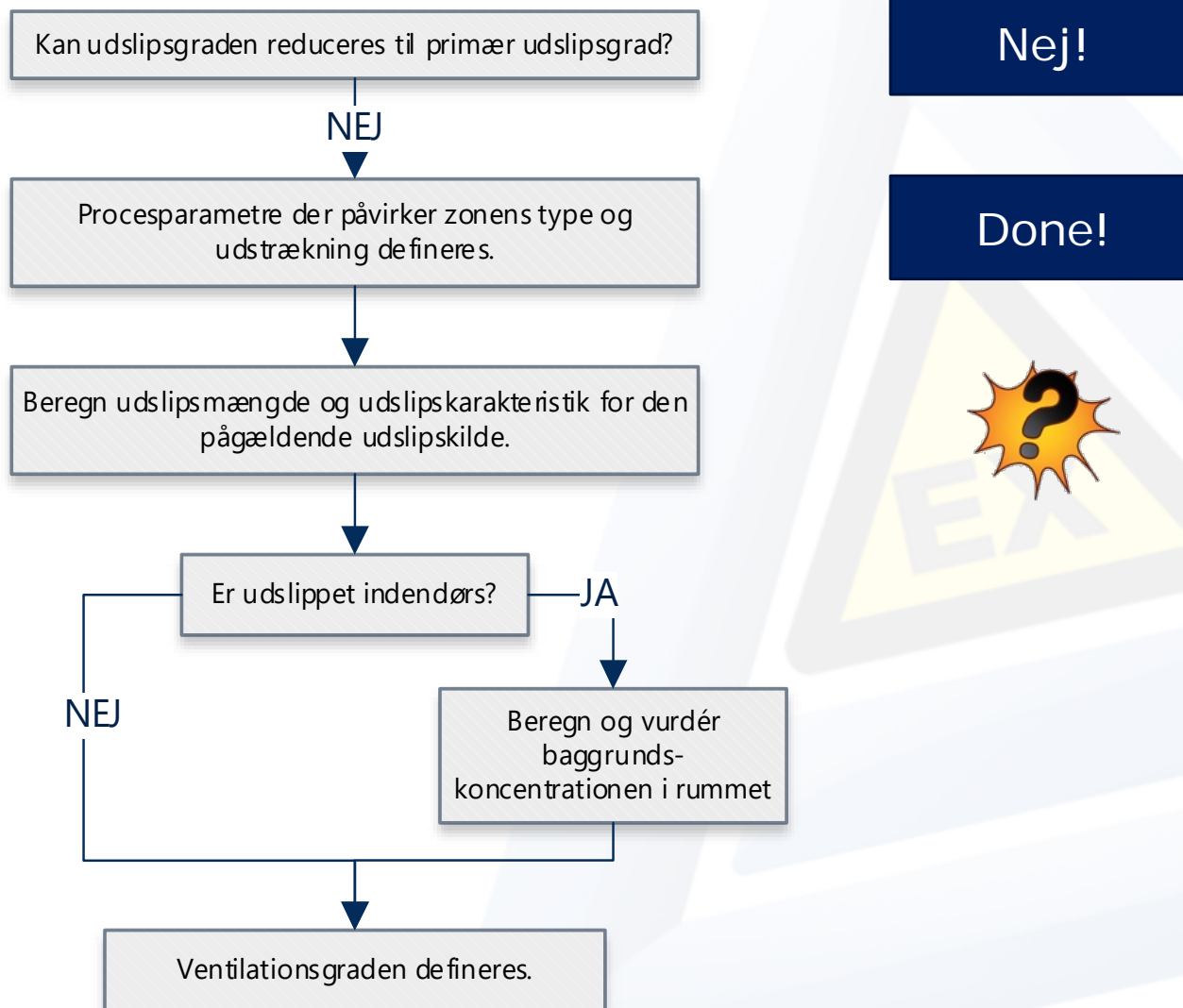

EX

Procesparametre

Egenskab	Parameter
Udslipstype	Væskeudslip under tryk
Beregningsmetoder	Væskeudslipsberegning + væskepøl fordamplingsberegning
Udledningskoefficient C_d	0,75
Hulstørrelse	5 mm ² (tabel B.1)
$\rho_{\text{væske}} / \rho_{\text{gas}}$	876,5 kg/m ³ / 3,486 kg/m ³
Trykforskel Δp	15 bar
Sikkerhedsfaktor k	0,5 (stor usikkerhed i LEL)
p_a	101325 Pa (1 atm)
T_a	20°C
V_0 (rumvolumen)	6m x 5m x 5m = 150 m ³
Luftgennemstrømning Q_1	306 m ³ /h
Ventilationshastighed	0,003 m/s ($Q_a / (L \times H)$)
Ventilation effektivitetsfaktor f	5

Eksempel! Udslip og ventilation

Udslipsberegning - væskelæk

EN 60079-10-1:2015 Formel B.1:

Udslipsrate (tilnærmet formel):

$$W = C_d * S * \sqrt{2 * \rho * \Delta p} \left[\frac{kg}{s} \right]$$

$$W = 0,75 * 5mm^2 * \sqrt{2 * 876,5 \frac{kg}{m^3} * 15bar} = 0,192 \frac{kg}{s}$$

C_d = Udslipskoefficient

S = Tværsnitsareal læk

ρ = Substansens væskedensitet

Δp = trykforskel over læk

Fordampning

Fordampning fra udslippet:

Udslippet løber direkte i kloak hvorfor denne ikke beregnes, men estimeres i stedet til 2% af udslip:

$$W_g = 0,02 * W = 0,02 * 0,192 \frac{kg}{s} = 0,0038 \frac{kg}{s}$$

Udslipskararakteristikken

EN 60079-10-1 definerer udslipskararakteristikken som:

$$Release_{characteristic} = \frac{W_g}{(\rho_g * k * LEL)} \left[\frac{m^3}{s} \right]$$

$$Release_{characteristic} = \frac{0,0038 \frac{kg}{s}}{\left(3,25 \frac{kg}{m^3} * 0,5 * 1,2\% \right)} = 0,2 \frac{m^3}{s}$$

W_g = Udslipsflow som tidligere beregnet

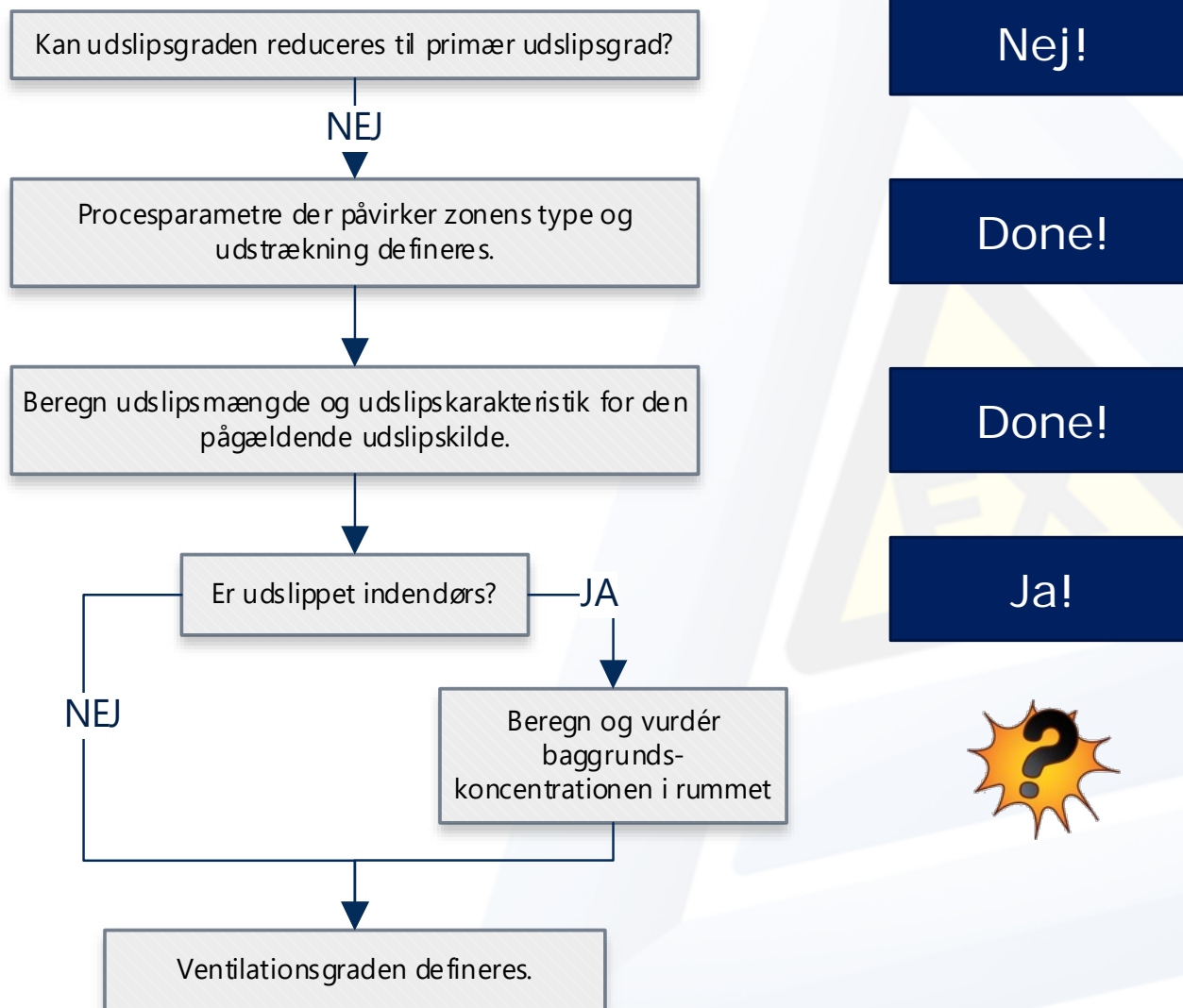
ρ_g = Gasdensiteten

k = Sikkerhedsfaktor (0,5 $\leftrightarrow$ 1 afhængigt af sikkerheden i LEL)

LEL = Nedre eksplosionsgrænse for substansen

Bilag F: Udslip og ventilation

Baggrundskoncentration X_b

$$X_b = \frac{f_{vent} * Q_g}{Q_g + Q_1} \left[\frac{vol}{vol} \right]$$

$$X_b = \frac{5 * \frac{W_g}{\rho_g}}{\frac{W_g}{\rho_g} + 306 \frac{m^3}{h}} = \frac{5 * 4,2 \frac{m^3}{h}}{4,2 \frac{m^3}{h} + 306 \frac{m^3}{h}} = 6,79 \%vol$$

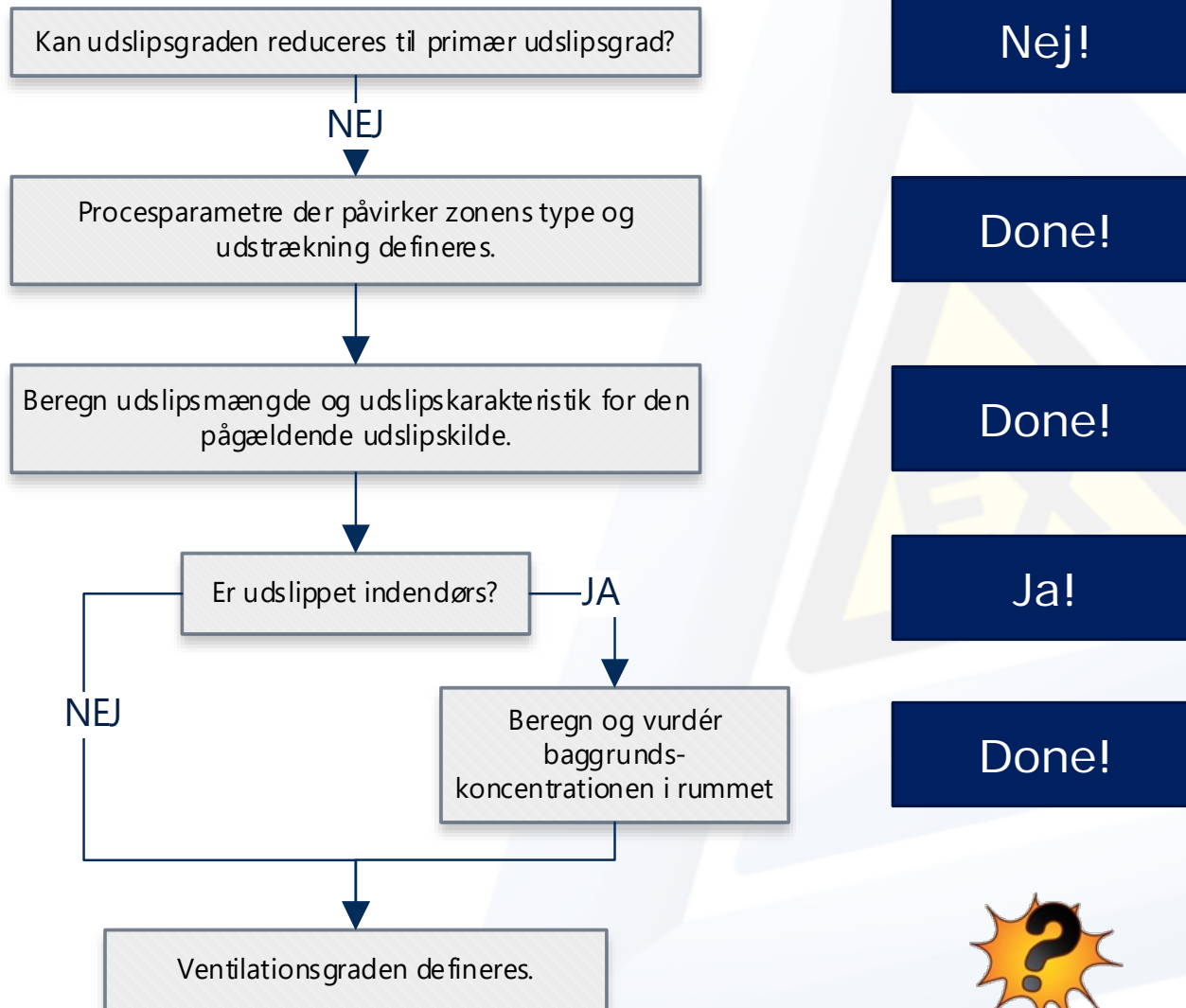
$X_b > 0,25 * LEL \rightarrow 6,79 \%vol > 0,3 \%vol = \text{Dårlig ventilationsgrad!}$

f_{vent} = Faktor for ventilationens effektivitet 1 $\Leftrightarrow$ 5

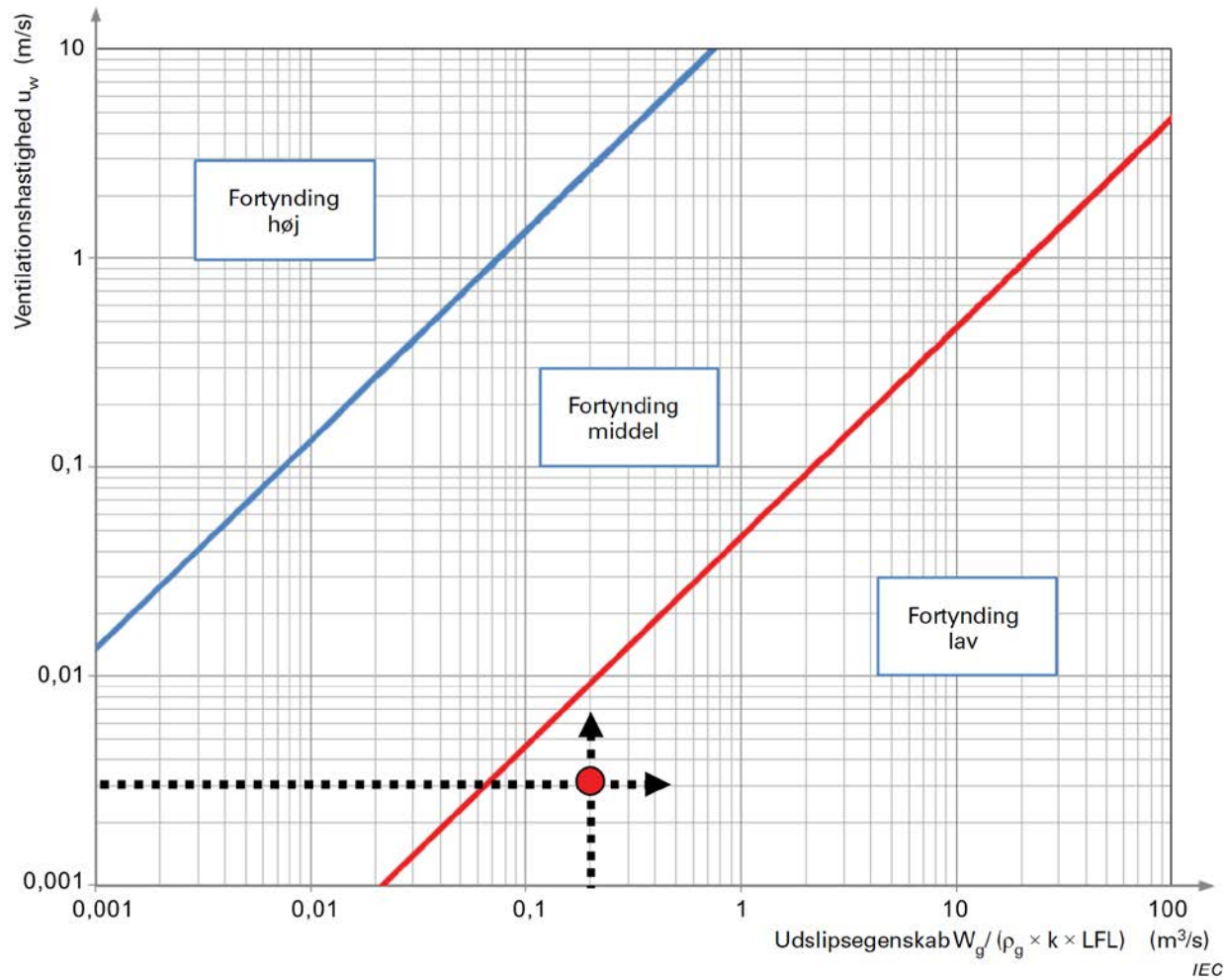
$Q_g = W_g$ som volumenstrøm (fås ved at dividere W_g med ρ)

Q_1 = Ventilationsflowet igennem rummet

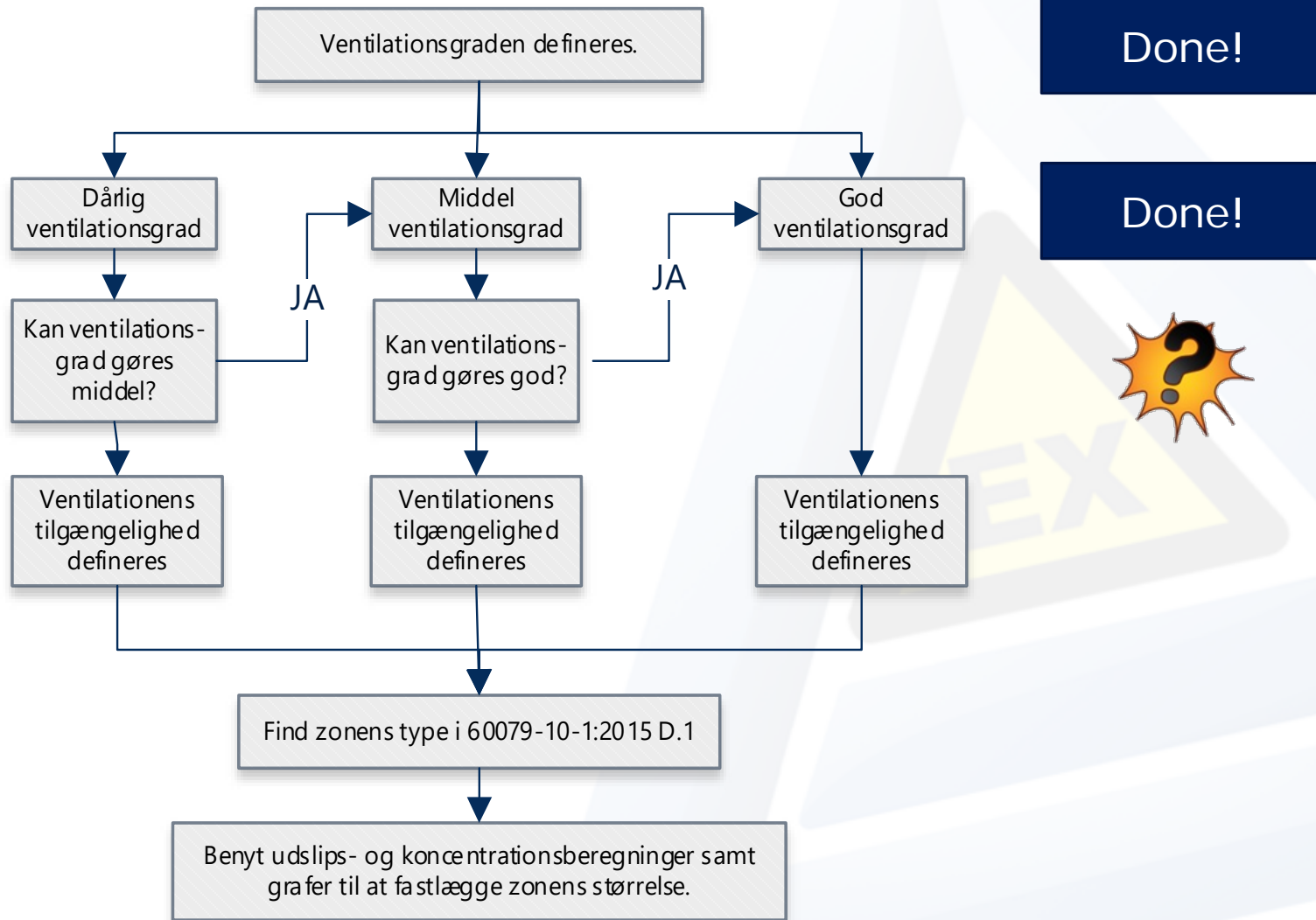
Bilag F: Udslip og ventilation

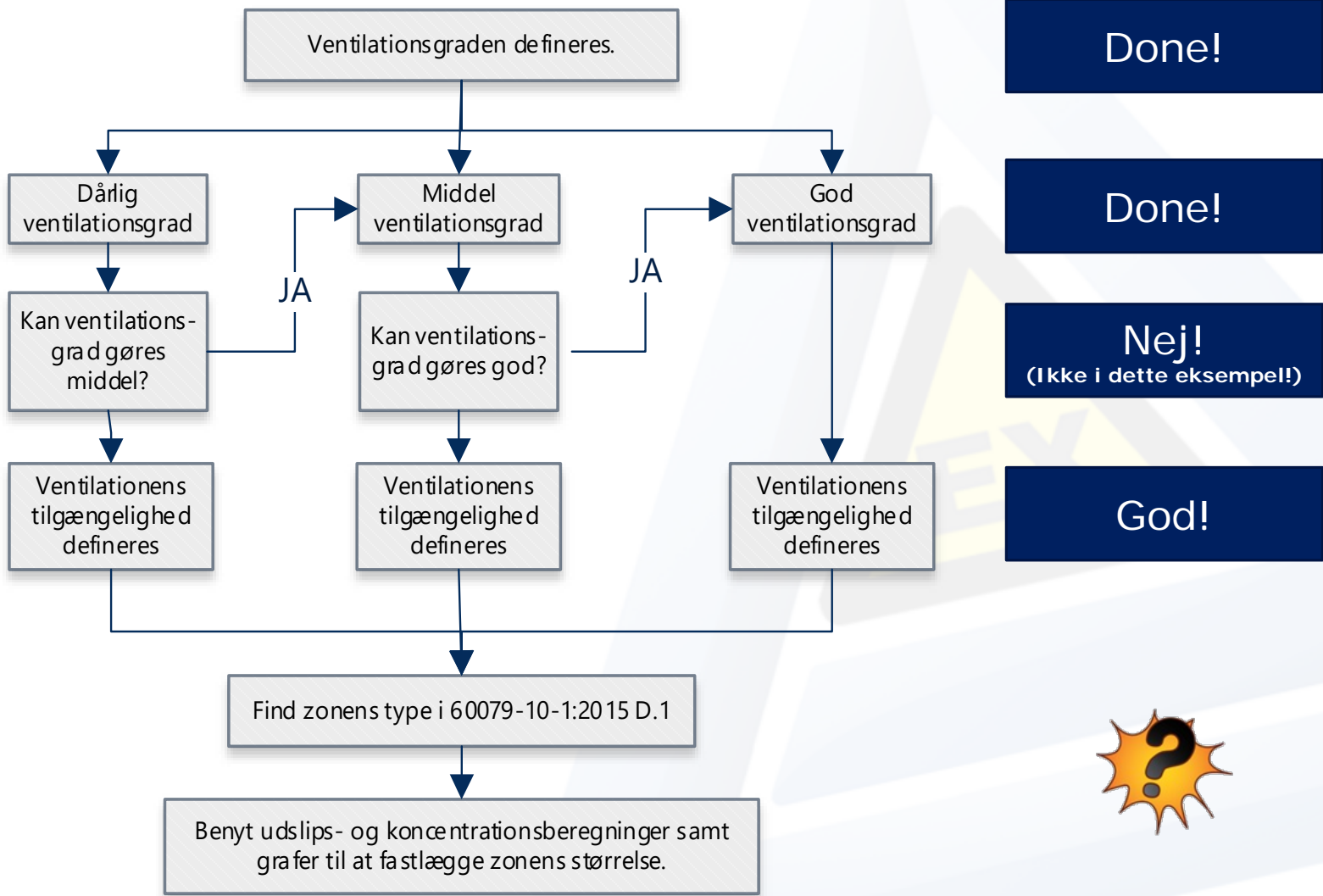
Ventilationsgraden

Bilag F: Ventilationsgrad og zoner

Bilag F: Ventilationsgrad og zoner

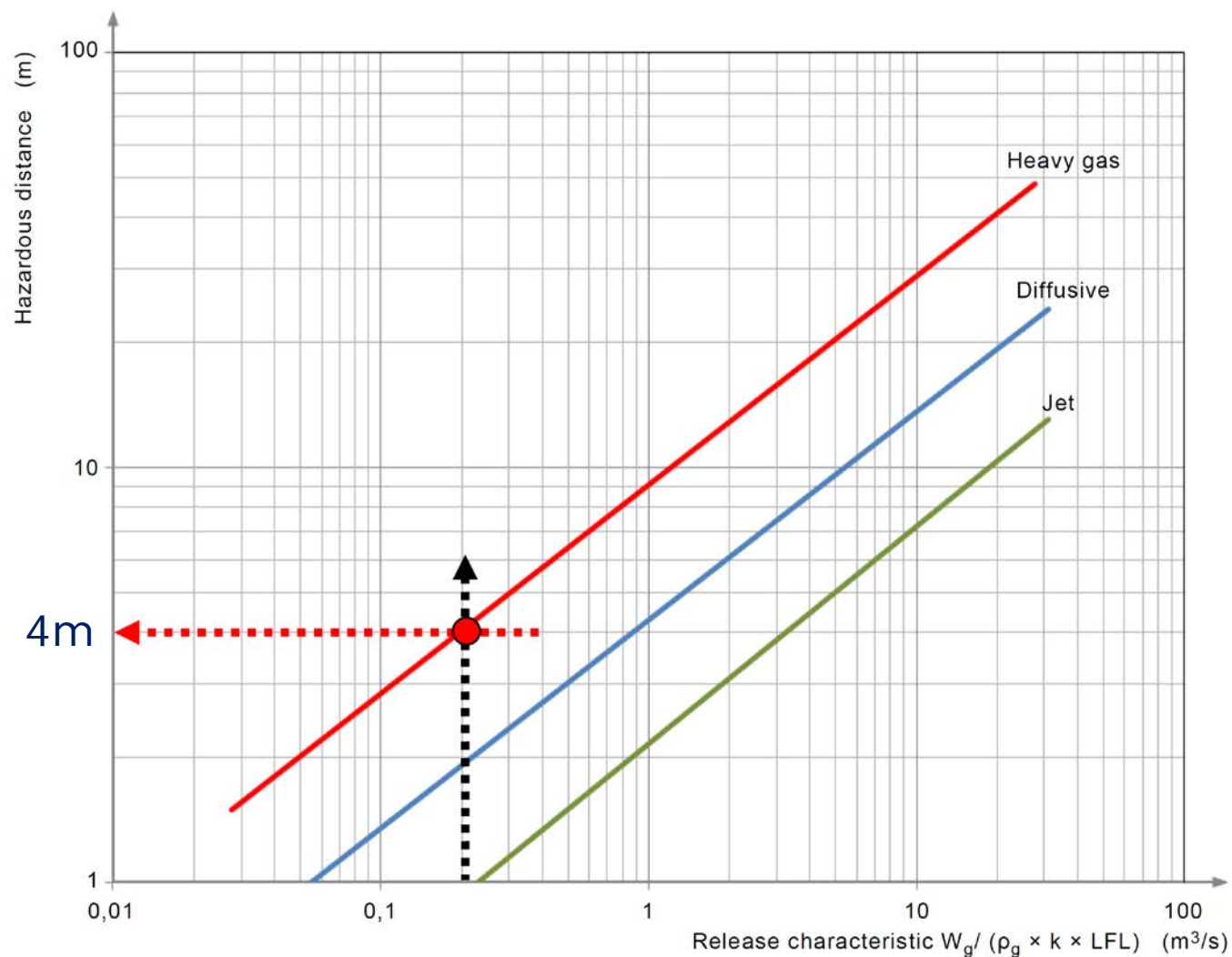

Zonens type

Udslips-grad	Ventilationsgrad (dilution)						
	Høj			Middel			Lav
	Ventilationens tilgængelighed						
	God	Acceptabel	Dårlig	God	Acceptabel	Dårlig	God/ acceptabel/ dårlig
Kontinuerlig	Ingen zone (Zone 0) ^a	Zone 2 (Zone 0) ^a	Zone 1 (Zone 0) ^a	Zone 0	Zone 0 + Zone 2	Zone 0 + Zone 1	Zone 0
Primær	Ingen zone (Zone 1) ^a	Zone 2 (Zone 1) ^a	Zone 2 (Zone 1) ^a	Zone 1	Zone 1 + Zone 2	Zone 1 + Zone 2	Zone 1/ zone 0 ^c
Sekundær ^b	Ingen zone (Zone 2) ^a	Ingen zone (Zone 2) ^a	Zone 2	Zone 2	Zone 2	Zone 2	Zone 1/ Zone 0 ^c

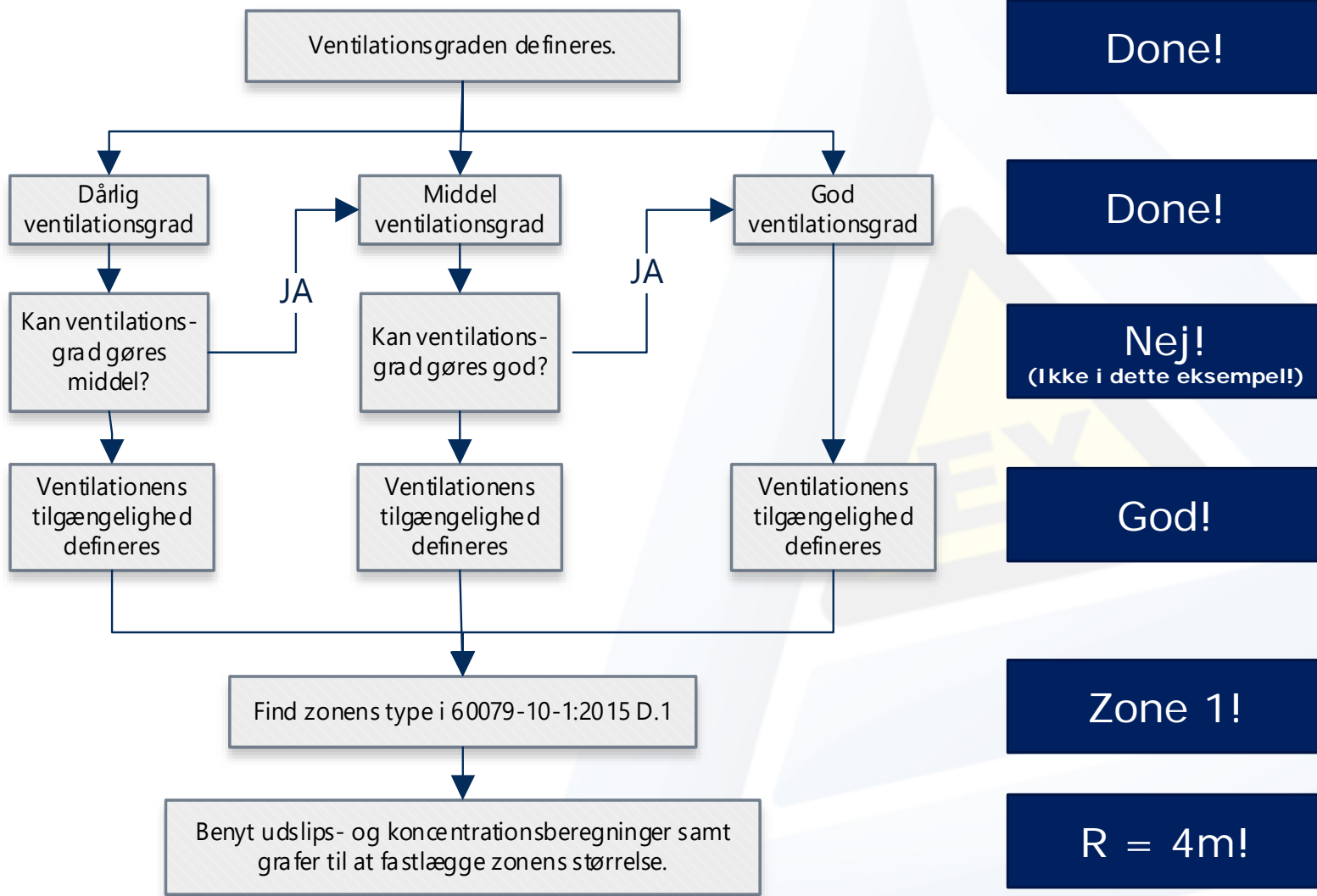

Zonens udstrækning

Bilag F: Ventilationsgrad og zoner

EN 60079-10-2:2015

Lidt om standarden

- ▶ Metoder til zoneklassifikation
- ▶ Zoneklassifikation af støvområder
  - ▶ Typer af udslip
  - ▶ Størrelsen på zonen

EX

The image shows a large, faint, light blue triangular hazard symbol with a yellow center and the letters 'EX' in grey. This symbol is a standard warning for explosive atmospheres. The background of the slide features a large, stylized, light blue triangle that partially overlaps the hazard symbol.

60079-10-2: Metode

Formålet med zoneklassifikation er at finde:

- ▶ Typen af zone (zone 20/21/22)
- ▶ Udstrækning af zone

Metode:

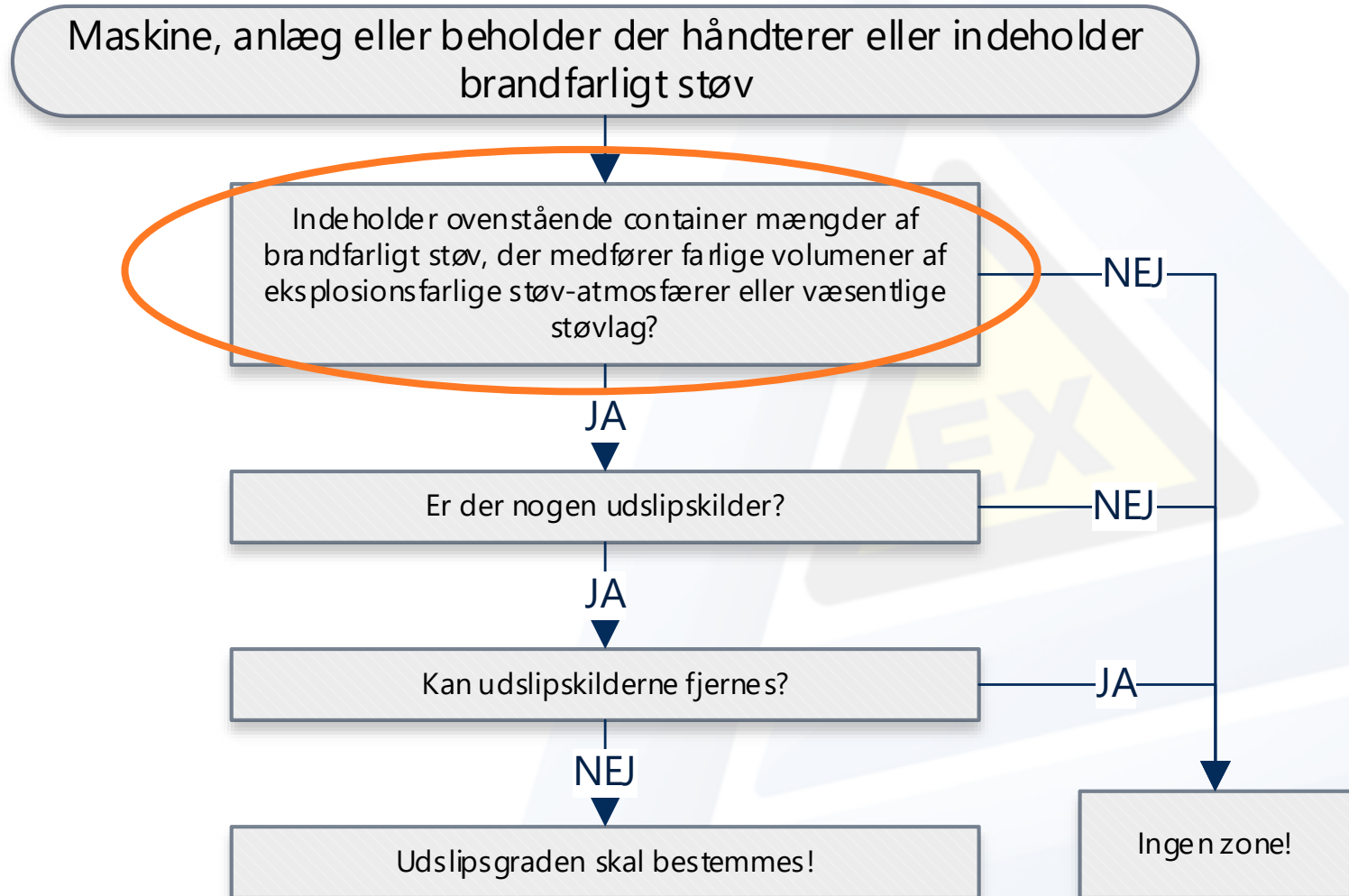
- ▶ "Simpel" zoneklassifikation
  - ▶ Vejledninger og eksempler benyttes med tilpasninger og konservative antagelser
- ▶ "Grundig" zoneklassifikation
  - ▶ Faste forudsætninger, observationer og støvkoncentrationsberegninger
  - ▶ Brug af dele fra bilag F i DS/EN 60079-10-1:2015 til zoneklassifikation af støvatmosfærer

Støv zoneklassifikation

Fremgangsmåde:

- ▶ Indledende overvejelser – skal der zoneklas.?
- ▶ Identificér udslipkilde
- ▶ Bestem udslipsgraden – reducer hvis muligt
- ▶ Definér procesparametre der har indflydelse på zonens type og størrelse
- ▶ Bestem typen af zone(r)
- ▶ Bestem zoners udstrækning

Støv zoneklassifikation

Brandbart støv?

Definition: Fint fordelte massive partikler på 500 μm eller mindre, som kan forårsage en eksplosiv blanding med luft ved normalt tryk og temperatur.

Hvilke typer støv kan danne en eksplosiv blanding med luft?

EX

Brandbart støv?

Definition: Fint fordelte massive partikler på 500 μm eller mindre, som kan forårsage en eksplosiv blanding med luft ved normalt tryk og temperatur.

Hvilke typer støv kan danne en eksplosiv blanding med luft?

- Organiske støvtyper
  - Foderstoffer
  - Carbonholdigt støv
- Metalstøv
- Plastikstøv (bestemte typer)
- Kemikaliestøv (bestemte typer)

Brandbart støv?

Agricultural Products

Egg white
Milk, powdered
Milk, nonfat, dry
Soy flour
Starch, corn
Starch, rice
Starch, wheat
Sugar
Sugar, milk
Sugar, beet
Tapioca
Whey
Wood flour

Agricultural Dusts

Alfalfa
Apple
Beet root
Carrageen
Carrot
Cocoa bean dust
Cocoa powder
Coconut shell dust
Coffee dust
Corn meal
Cornstarch
Cotton

Cottonseed
Garlic powder
Gluten
Grass dust
Green coffee
Hops (malted)
Lemon peel dust
Lemon pulp
Linseed
Locust bean gum
Malt
Oat flour
Oat grain dust
Olive pellets
Onion powder
Parsley (dehydrated)
Peach
Peanut meal and skins
Peat
Potato
Potato flour
Potato starch
Raw yucca seed dust
Rice dust
Rice flour
Rice starch
Rye flour
Semolina

Soybean dust
Spice dust
Spice powder
Sugar (10x)
Sunflower
Sunflower seed dust
Tea
Tobacco blend
Tomato
Walnut dust
Wheat flour
Wheat grain dust
Wheat starch
Xanthan gum

Carbonaceous Dusts

Charcoal, activated
Charcoal, wood
Coal, bituminous
Coke, petroleum
Lampblack
Lignite
Peat, 22% H_2O
Soot, pine
Cellulose
Cellulose pulp
Cork
Corn

Chemical Dusts

Adipic acid
Anthraquinone
Ascorbic acid
Calcium acetate
Calcium stearate
Carboxy-methylcellulose
Dextrin
Lactose
Lead stearate
Methyl-cellulose
Paraformaldehyde
Sodium ascorbate
Sodium stearate
Sulfur

Metal Dusts

Aluminum
Bronze
Iron carbonyl
Magnesium
Zinc

Plastic Dusts

(poly) Acrylamide
(poly) Acrylonitrile
(poly) Ethylene
(low-pressure process)

Epoxy resin
Melamine resin
Melamine, molded
(phenol-cellulose)
Melamine, molded
(wood flour and
mineral filled phenol-
formaldehyde)
(poly) Methyl acrylate
(poly) Methyl acrylate,
emulsion polymer
Phenolic resin
(poly) Propylene
Terpene-phenol resin
Urea-formaldehyde/
cellulose, molded
(poly) Vinyl acetate/
ethylene copolymer
(poly) Vinyl alcohol
(poly) Vinyl butyral
(poly) Vinyl chloride/
ethylene/vinyl
acetylene suspension
copolymer
(poly) Vinyl chloride/
vinyl acetylene
emulsion
copolymer

Brandbart støv?

Vigtigste egenskaber for zoneklassifikation:

- ▶ Partikelstørrelse
- ▶ Fugtindhold
- ▶ LEL

Oplysninger findes ved:

- ▶ Test
  - ▶ Gestis StaubEX (IFA) eller andre databaser
  - ▶ Internettet
-

Farlige mængder støv?

Støvskyer:

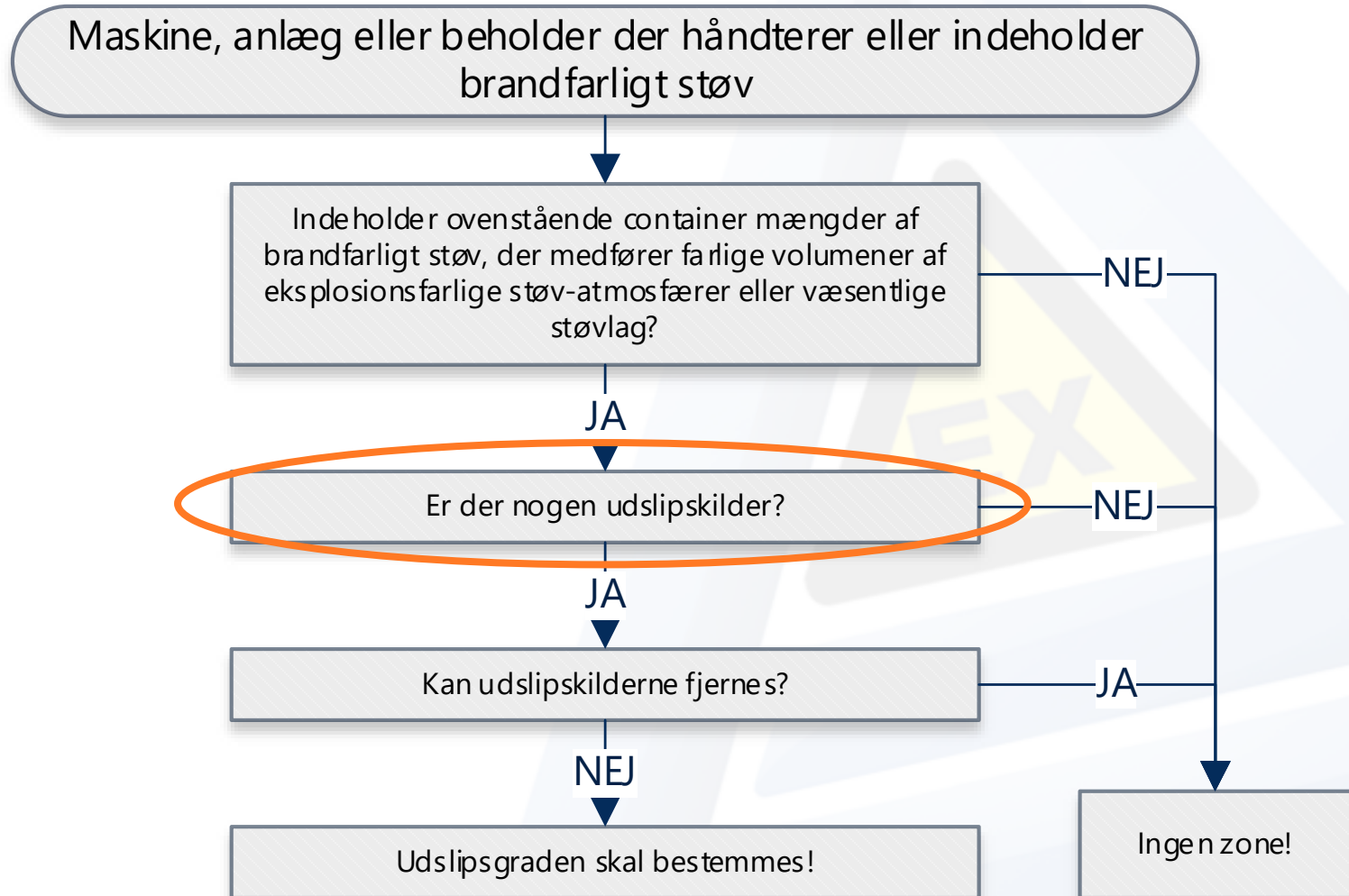
- ▶ Hvis det vurderes at der kan være 10L sammenhængende eksplosiv atmosfære er der typisk tale om et "farligt volumen".

Støvlag:

- ▶ > 5mm støv

A large, faint, light blue hazard symbol is visible in the background. It consists of a yellow triangle with a black border, containing the letters 'EX' in black. This is a standard hazard symbol for explosive atmospheres.

Støv zoneklassifikation

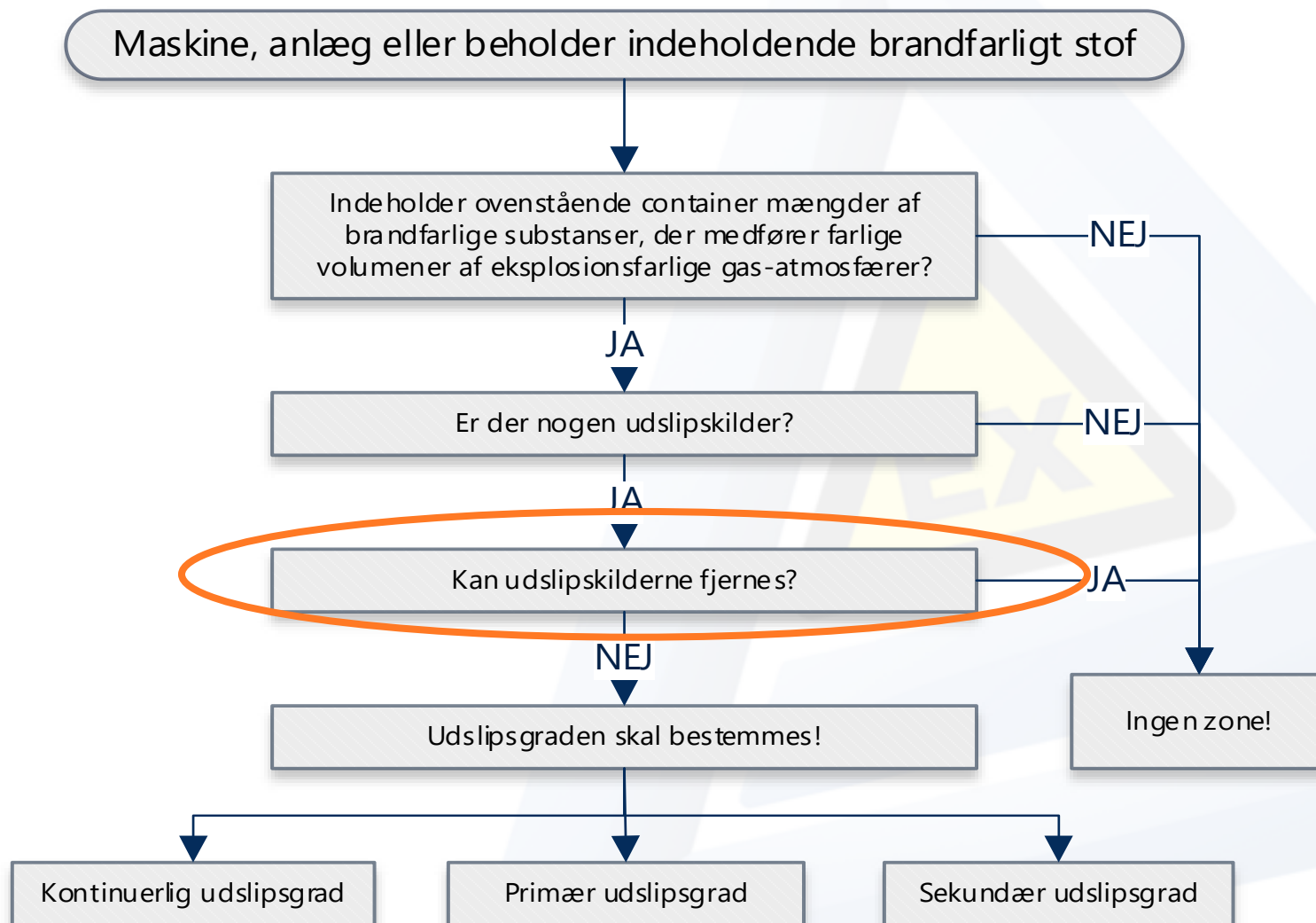

Udslipsskilder

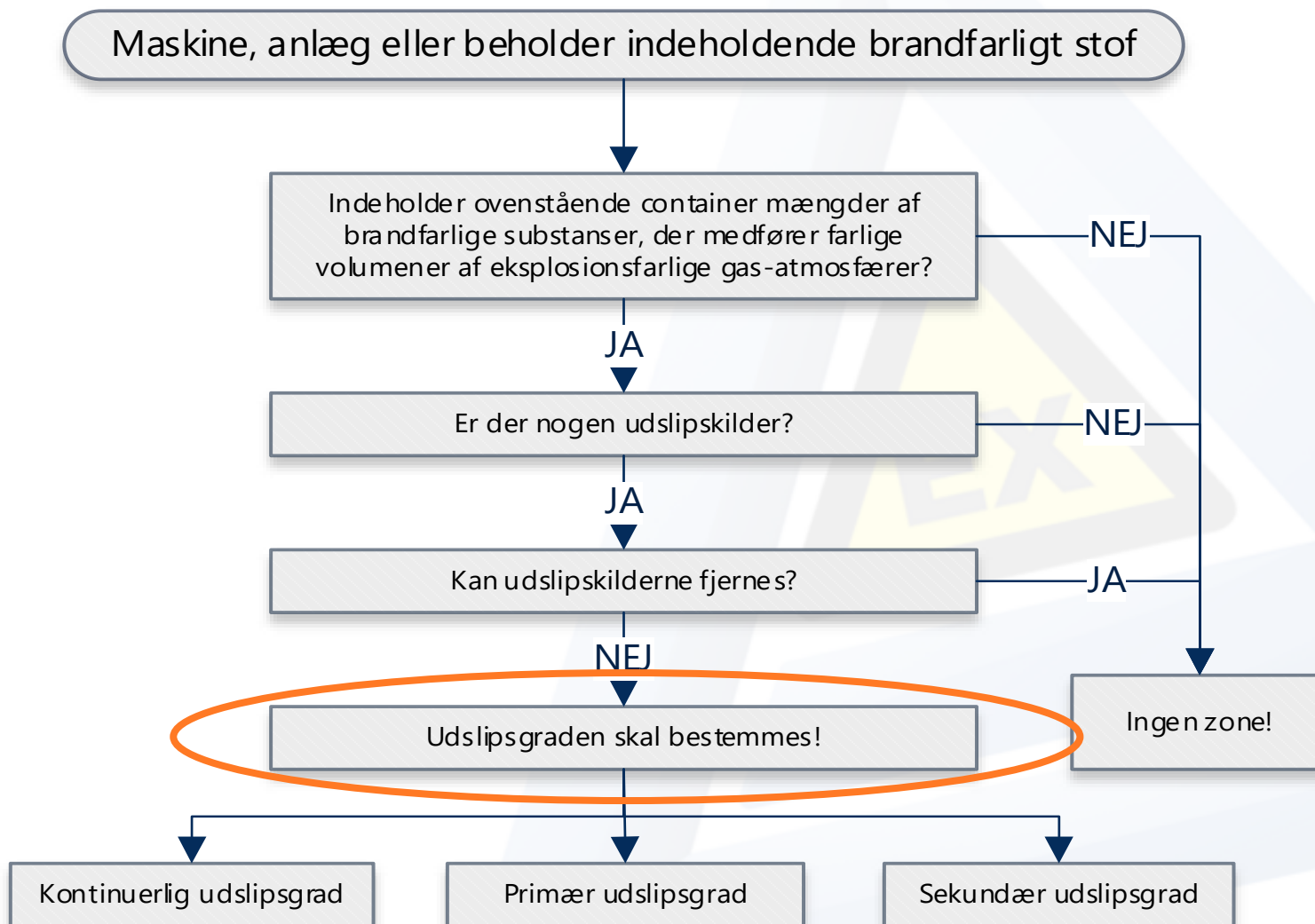
Eksempler på udslipsskilder:

- ▶ Udslipsskilder pga. håndtering
    - ▶ Støvudvikling ved håndtering, transport, fyldning og tømning med brandfarligt støv
  - ▶ Udslipsskilder pga. proces
    - ▶ Biprodukt ved bearbejdning af solide materialer
-

Støv zoneklassifikation

Støv zoneklassifikation

Udslipsgrader

Udslipsgrad	Definition	Fortolkning	Zone
Kontinuerlig	Område, hvor der uafbrudt eller i lange perioder eller ofte forekommer eksplosiv atmosfære i form af en sky af brændbart støv i luft.	> 1000 timer/år	20
Primær	Område, hvor det kan forventes, at der ved normal drift lejlighedsvis forekommer eksplosiv atmosfære i form af en sky af brændbart støv i luft.	10 - 1000 timer/år	21
Sekundær	Område, hvor det ikke forventes, at der ved drift forekommer eksplosiv atmosfære i form af en sky af brændbart støv i luft, eller hvor forekomsten, hvis det sker, kun er af kort varighed.	2 - 10 timer/år	22

Zonens type

Zone	Tilnærmede eksempler
20	I områder med kontinuerlig udslipsgrad. Indvendigt i siloer og lagre, produktions- og håndteringsudstyr, møller, hvor der er eksplosiv atmosfære tilstede kontinuerligt.
21	I områder med primær udslipsgrad. Indvendigt i produktions- og håndteringsudstyr hvor der er eksplosiv atmosfære tilstede periodisk, samt omkring adgangsområder ved disse. Beskidte side af filtre i ventilationsanlæg. Uden på en eksisterende ikke-indelukket zone 20.
22	I områder med sekundær udslipsgrad. Støvlag, hvis der er sjælden mulighed for at disse kan ophvirvles. Rene sider af filtre (ved fejl i disse). Uden på en eksisterende ikke-indelukket zone 21. Zone 21 der nedklassificeres med ventilation eller tilsvarende.

Hvilke parametre er relevante for fastlæggelse af udslipsgrad?

Undersøges:

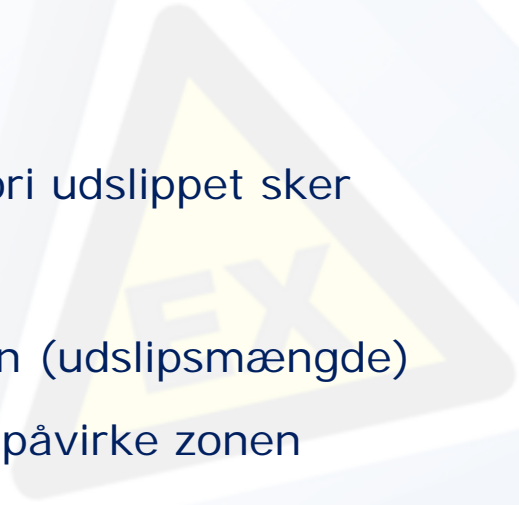

EX

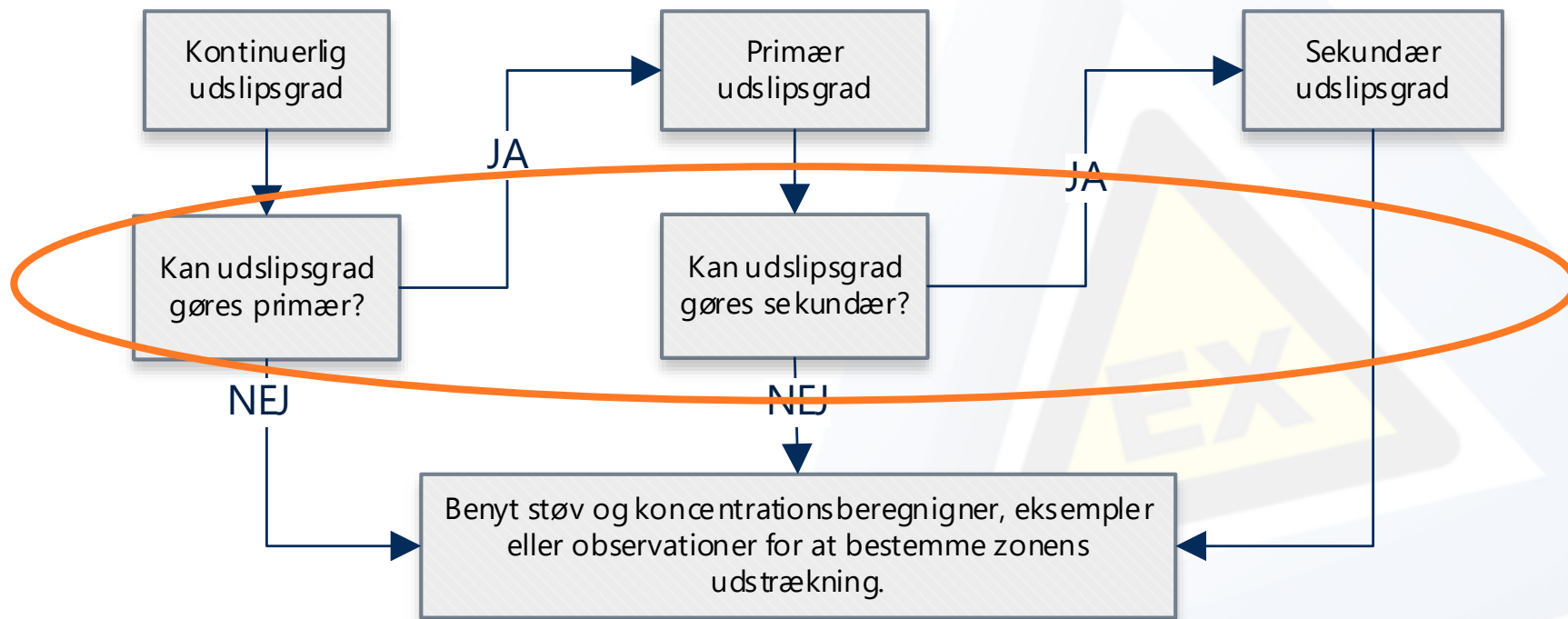

Hvilke parametre er relevante for fastlæggelse af udslipsgrad?

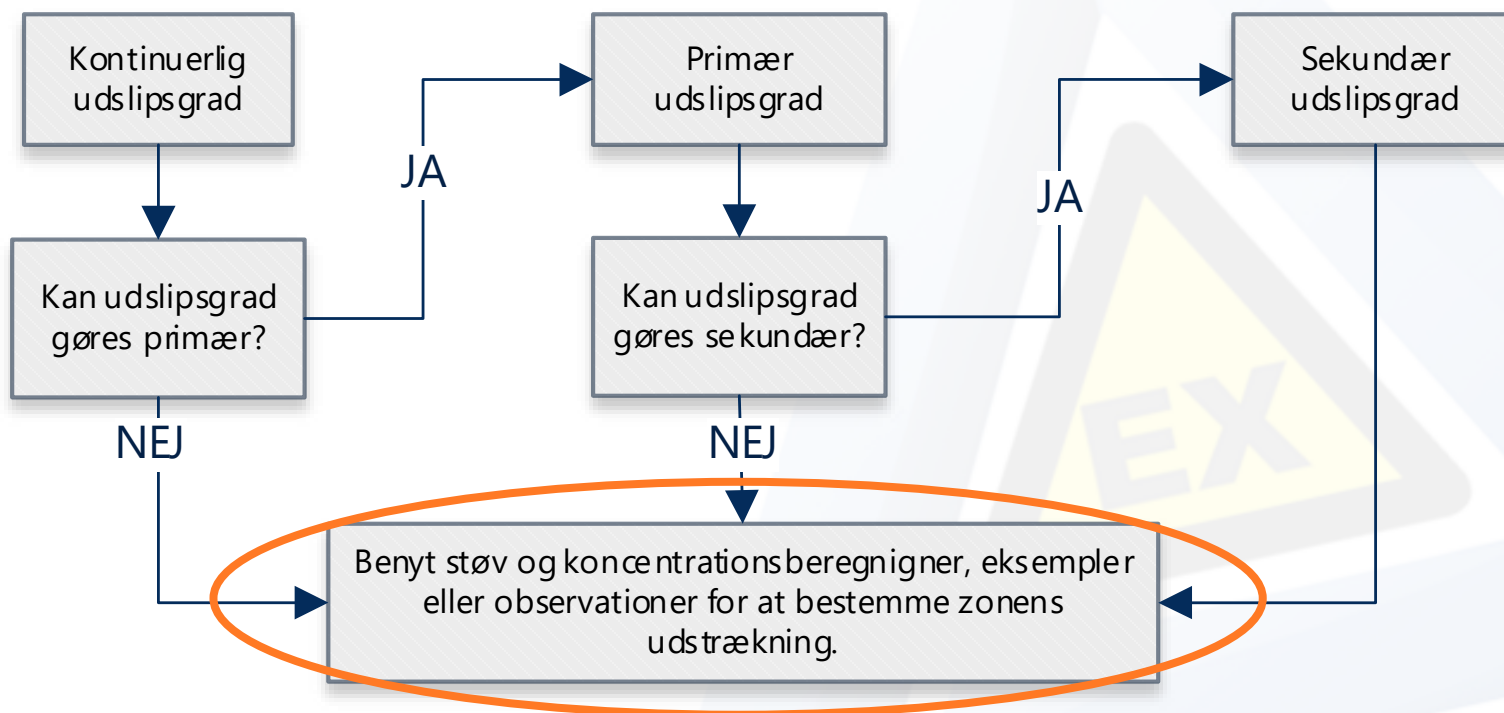
Undersøges:

- ▶ Støvdataba
    - ▶ LEL
  - ▶ Data om omgivelserne
    - ▶ Volumenet på rummet hvori udslippet sker
  - ▶ Data om processen
    - ▶ Omfanget af støvdannelsen (udslipsmængde)
    - ▶ Ventilation/udsug der kan påvirke zonen
    - ▶ Rengøringsrutiner
-

Støv zoneklassifikation

Støv zoneklassifikation

Fastlæggelse af zonen størrelse

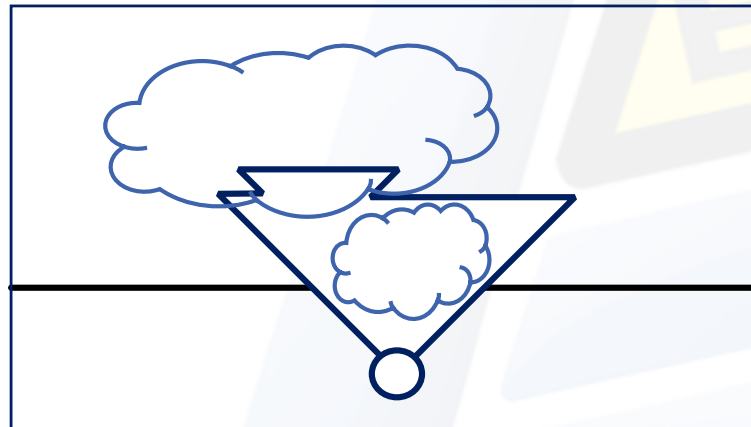
Praktisk vurdering - muligheder:

- ▶ Overvej om støvskyen er afgrænset
  - ▶ Beregning koncentrationen af støvskyen og vurder hvor langt ud at støvskyen er over 25% LEL
-

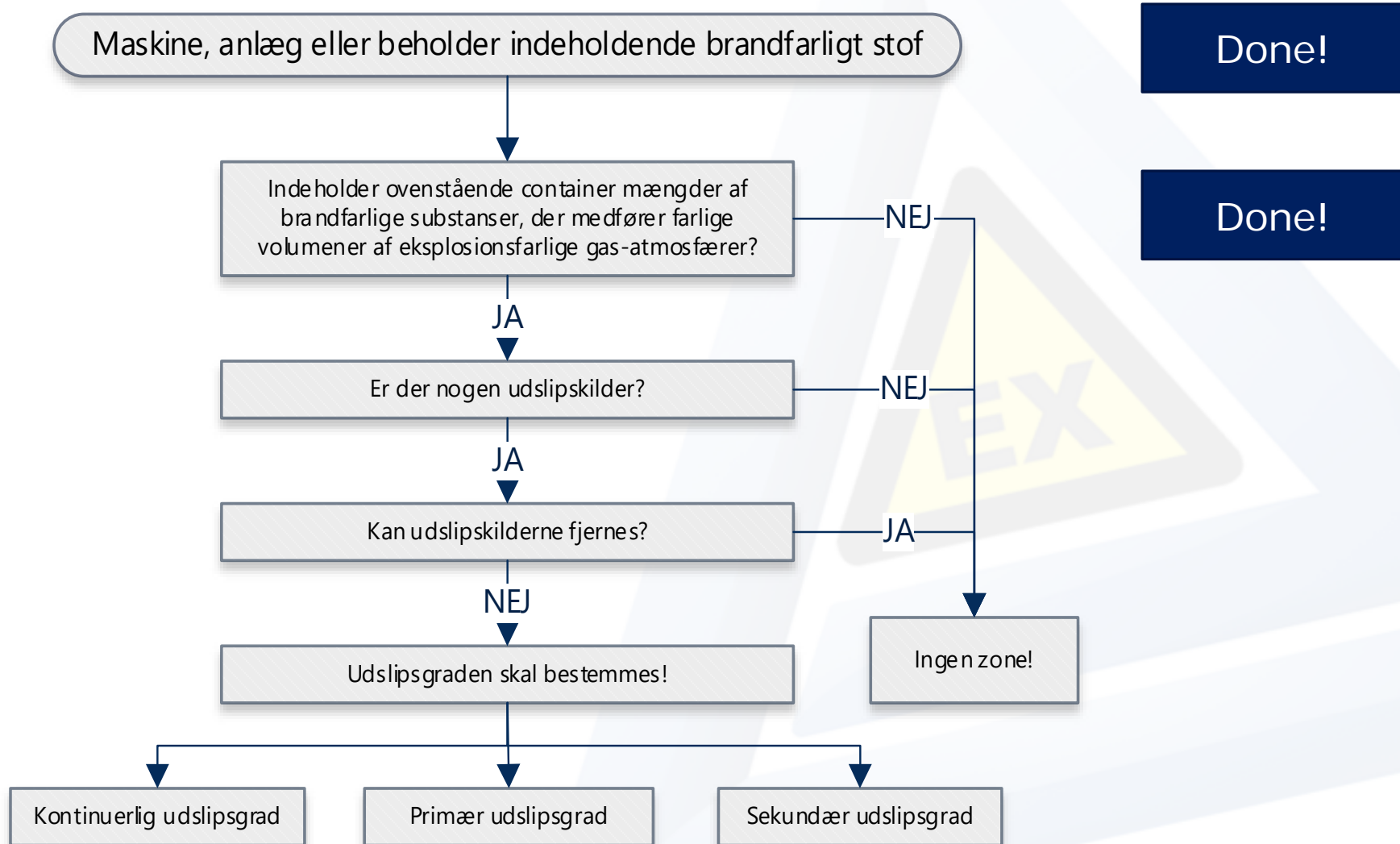
Eksempel!

Station til sækketømning inde i en bygning og uden udsugning

- Der håndteres brandbart støv i store mængder
- Personalet oplyser at anlægget kører konstant
- Sækketømningsstationen består af en sigte med et åbent mandehul i top og en celledluse i bunden

Støv zoneklassifikation

Eksempel!

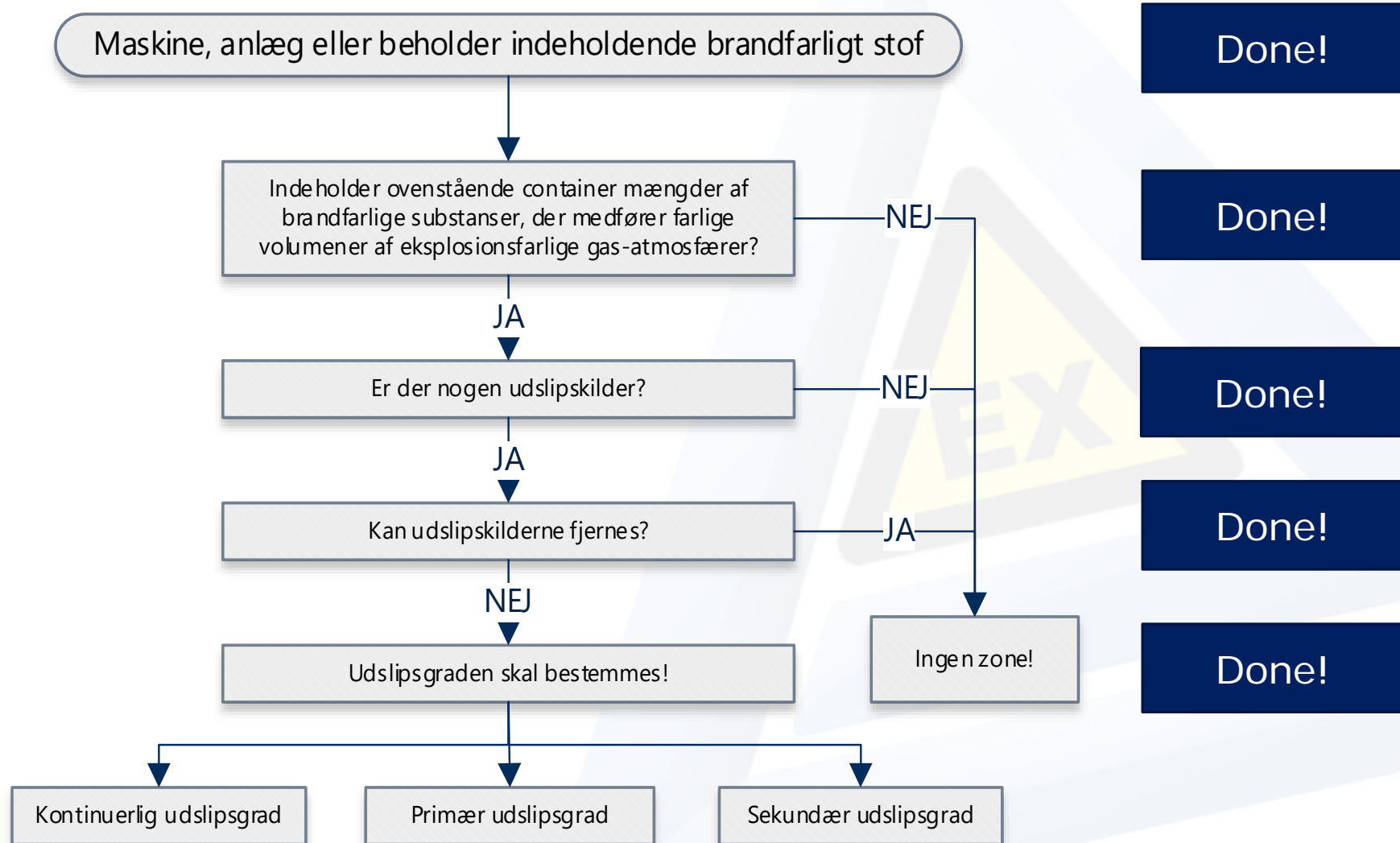
Udslipskilder og zoneklassifikation:

Placering	Vurdering	Udslipsgrad	Zone
I sigten	Der er en eksplosiv atmosfære til stede hyppigt og i tilfælde kontinuerligt (>1000 timer/år).	Kontinuerlig	20
Ud fra mandehul pga. støvudvikling	Det åbne mandehul har ingen udsugning. Derfor zone 21, som strækker sig en vis afstand fra kanten af mandehullet og ned til gulvet. En zone 22 kan forekomme i nærheden af zone 21 på grund af ansamling af støv som et lag.	Primær/ sekundær	21 + 22

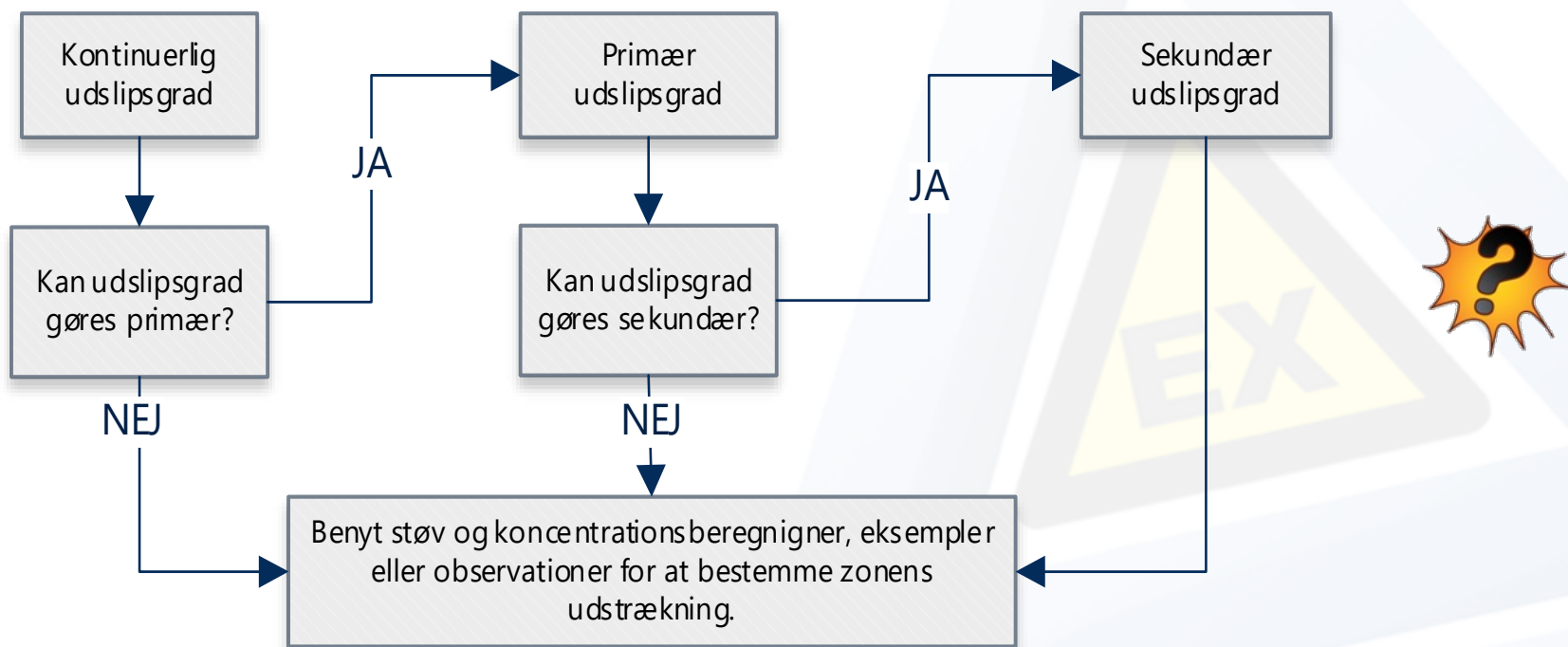
Hvordan kunne ovenstående forbedres?

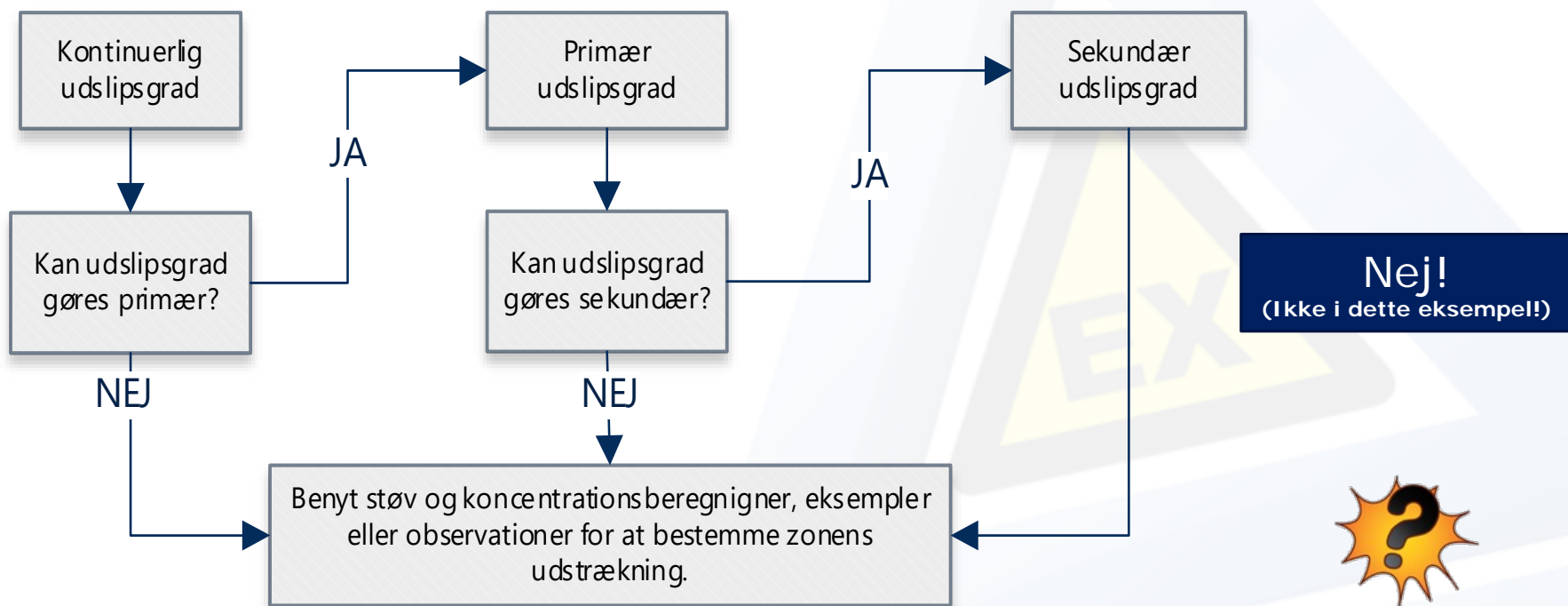
Eksempel!

Eksempel!

Eksempel!

Eksempel!

Praktisk vurdering - muligheder:

- Overvej om støvskyen er afgrænset
- Beregning koncentrationen af støvskyen og vurder hvor langt ud at støvskyen er over 25% LEL

Placering	Zone	Udslipsgrad	Udstrækning
I sigten	20	Kontinuerlig	I hele sigten indvendigt.
Ud fra mandehul pga. støvudvikling	21	Primær	1m omkring mandehullet ned til gulv ud fra visuel vurdering og beregning af støvmængder (25% LEL).
	22	Sekundær	1m omkring zone 21 pga. støvlag på gulvet.

Så kan vi zoneklassificere!

Spørgsmål?

Mike Thomsen

Risk Assessment Engineer

mt@tml-as.dk

+45 60 16 89 91

TML
SAFETY ENGINEERING